

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ОНІАОРАХ ФЕРДІНАНД ЧІЗОБА

Допускається до захисту:

завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, кандидат
економічних наук, доцент

_____Марія ШКУРАТ
« ____ » _____ 2026 р.

Торговельно-економічне співробітництво країн ЄС

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-дипломатія»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:

Марія ШКУРАТ, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат економічних наук, доцент

_____ підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____

(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця – 2026

АНОТАЦІЯ

Онйіаорах Ф. Ч. Торговельно-економічне співробітництво країн ЄС. Спеціальність – 292 Міжнародні економічні відносини. Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2026.

Дослідження присвячено аналізу торговельно-економічного співробітництва в ЄС та визначенню векторів інтеграції України до спільного ринку в сучасних умовах та повоєнного відновлення. Посилення кліматичних вимог ЄС зумовлює переформатування зовнішньоекономічної стратегії України на низьковуглецеву модель. У цьому контексті важливим є впровадження блокчейн-технологій та цифрових систем для калькуляції вуглецевого сліду з метою подолання бар'єра СВАМ. Синхронізація із Єдиним цифровим ринком ЄС та адаптація екологічної таксономії дозволять мінімізувати транзакційні витрати підприємств і залучити інвестиції у «зелене» відновлення.

Ключові слова: торговельно-економічне співробітництво, євроінтеграція, повоєнне відновлення, зовнішньоекономічна стратегія, низьковуглецева економіка, механізм СВАМ, екологічна таксономія, Єдиний цифровий ринок, блокчейн-технології, цифрові інструменти торгівлі.

83 с., 10 табл., 19 рис., бібліограф.: 61 найм.

Onyiaorah F. Ch. Trade and Economic Cooperation of the EU Countries. Specialty – 292 International economic relations. Educational and professional program “International business. Business translation”. Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2026.

This study is devoted to analyzing trade and economic cooperation within the EU and identifying the pathways for Ukraine's integration into the single market under current conditions and in the context of post-war recovery. The tightening of EU climate requirements necessitates a shift in Ukraine's foreign economic strategy toward a low-carbon model. In this context, the implementation of blockchain technologies and digital systems for calculating the carbon footprint is crucial to overcoming the CBAM barrier. Alignment with the EU's Digital Single Market and the adoption of environmental taxonomy will help minimize transaction costs for businesses and attract investment in “green” recovery.

Keywords: trade and economic cooperation, European integration, post-war reconstruction, foreign economic strategy, low-carbon economy, CBAM mechanism, environmental taxonomy, Digital Single Market, blockchain technology, digital trade tools.

83 p., 9 tabl., 19 fig., bibliography: 61 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	7
1.1 Торговельно-економічне співробітництво в системі міжнародних економічних відносин	7
1.2 Міжнародна торгівля як складова торговельно-економічного співробітництва	12
1.3 Регулювання та принципи міжнародної торгівлі	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС	23
2.1 Аналіз сучасного стану торгово-економічних відносин між Україною та ЄС.....	23
2.2 Аналіз географічної та товарної структури торговельно-економічних відносин України та країн ЄС	33
2.3 Проблемні питання на шляху налагодження співпраці України з ЄС	40
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ПОГЛИБЛЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС	46
3.1 Стратегічні перспективи та пріоритетні вектори поглиблення торговельно- економічного співробітництва України та ЄС	46
3.2 Забезпечення екологізації торгівлі України та адаптація до вимог європейського «зеленого курсу»	53
3.3 Цифрова та технологічна інтеграція України до ринку ЄС у контексті завдань повоєнного відновлення	59
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогоднішній розвиток світового господарства та активізація інтеграційних процесів змушують по-новому поглянути на те, як будуються міжнародні економічні відносини. Європейський Союз зараз є найяскравішим прикладом успішної інтеграції, де звичні формати торгівлі поступово замінюються цифровими та екологічно безпечними рішеннями. Для України, яка має статус кандидата на членство в ЄС і стоїть перед викликом масштабної повоєнної відбудови, зближення з європейським ринком є одним з головних стратегічних завдань.

Водночас жорсткі кліматичні правила Євросоюзу, зокрема запуск екологічного податку *CBAM* та нові вимоги до екологічності виробництва, створюють серйозні труднощі для українських експортерів. Щоб подолати ці бар'єри, нашій державі необхідно оперативно підлаштовуватися під правила Єдиного цифрового ринку ЄС і впроваджувати сучасні технології (на зразок блокчейну) для швидкого розрахунку екологічних показників товарів. Саме тому дослідження того, як працює торговельна співпраця всередині ЄС, та пошук реальних шляхів для інтеграції України в це середовище є надзвичайно своєчасним і важливим.

Метою бакалаврської роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних інструментів для розширення торговельно-економічних зв'язків між Україною та ЄС в умовах повоєнного відновлення через активне використання цифрових технологій та екологічних стандартів.

Завданнями дослідження бакалаврської роботи є:

- розкрити сутність торговельно-економічного співробітництва в системі сучасних міжнародних економічних відносин;
- дослідити форми і механізми міжнародної торгівлі як провідної складової торговельно-економічного співробітництва;
- узагальнити систему регулювання та базові принципи міжнародної торгівлі;

- проаналізувати сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Європейським Союзом;
- оцінити географічну та товарну структуру торговельно-економічних відносин України та країн ЄС;
- проаналізувати проблемні питання на шляху налагодження ефективної співпраці України з ЄС;
- виявити стратегічні перспективи та пріоритетні вектори поглиблення торговельно-економічного співробітництва України та ЄС;
- запропонувати напрями забезпечення екологізації торгівлі України та адаптації до вимог європейського «зеленого курсу»;
- обґрунтувати механізми цифрової та технологічної інтеграції України до ринку ЄС у контексті завдань повоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі торговельної співпраці та ринкової інтеграції країн Європейського Союзу та України.

Предметом дослідження виступають теоретичні підходи та практичні механізми поглиблення торговельної взаємодії між Україною та ЄС на засадах цифровізації, екологізації та повоєнного розвитку.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить системний підхід, у межах якого використано такі методи: історико-логічний (для визначення сутності торгівлі та співробітництва); аналізу, синтезу та класифікації (при вивченні принципів і форм регулювання ринку ЄС); статистично-економічний та порівняльний аналіз (для оцінки товарної і географічної структури торгівлі між Україною та ЄС); критичного аналізу та узагальнення (для виявлення проблемних питань і бар'єрів у двосторонніх відносинах); абстрактно-теоретичний та моделювання (при розробці рекомендацій щодо екологізації, подолання бар'єру СВМ та цифрової інтеграції України в умовах повоєнного відновлення).

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти України та ЄС, статистичні дані Держстату України та Євростату, а також праці

провідних вітчизняних та іноземних вчених.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проведений аналіз сучасних тенденцій розвитку торговельно-економічного співробітництва та структури торгівлі може бути використаний державними органами для коригування зовнішньоекономічної політики України в процесі євроінтеграції. Визначені у роботі проблеми технічного, митного та кліматичного регулювання дозволяють сформувати підґрунтя для адаптації національного законодавства до вимог Європейського зеленого курсу.

Запропоновані напрями впровадження блокчейн-технологій та систем автоматизованого моніторингу вуглецевого сліду продукції можуть безпосередньо застосовуватися вітчизняними підприємствами-експортерами для мінімізації транзакційних витрат та подолання бар'єру СВАМ. Результати бакалаврської роботи також можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти під час підготовки лекційних курсів з дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна торгівля» та «Європейська інтеграція».

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 61 найменування, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1 Торговельно-економічне співробітництво в системі міжнародних економічних відносин

В сучасному світі світове господарство розглядається як глобальне всеосяжне геоekonomічне середовище для якого притаманне неухильне зростання ефективності виробництва, переміщення через кордони товарів, послуг, продуктів інтелектуальної власності, робітничого і людського, фінансового, науково технічного капіталів. Світове господарство розглядається як сукупність національних економік, які знаходяться у постійній взаємодії у різних сферах життєдіяльності. Кожна країна в світі прагне забезпечити своє економічне зростання, по можливості досягаючи максимально позитивного економічного ефекту, завдяки взаємодії усіх наявних факторів, безперервного поглиблення поділу праці, своєї природньої та історичної спеціалізації, інтернаціоналізації виробництва, що в кінцевому результаті призводить до економічного зростання світового господарства. Таким чином, світове господарство – це сукупність національних економік, що пов'язані між собою міжнародними економічними відношеннями [37]. Для сучасного світового господарства характерними рисами є:

- інтернаціоналізація продуктивних сил;
- створення системи міжнародних економічних відносин;
- формування особливих міжнаціональних механізмів регулюючих господарський обмін між країнами тощо.

Основні тенденції сучасного світу доводять, що найбільшого успіху досягають країни з відкритою економікою, які ефективно здійснюють зовнішньо-економічну діяльність. Розглядаючи питання торговельно-економічного співробітництва вважаємо за необхідне розкрити суть поняття «співробітництво». В більшості випадків це поняття трактують як процес

взаємодії двох або кількох учасників, які реалізують свої взаємовигідні інтереси. Як зазначав канадський дослідник, Ж-П. Деррієнник, що «два учасника знаходяться в стадії співробітництва, коли кожний з них може бути задоволений тільки в тому випадку, якщо задоволений і інший тобто, коли кожний із них може домогтися досягнення своєї мети тільки тоді, коли цього може домогтися й інший» [50].

Враховуючи те, що ми розглядаємо співробітництво з точки зору міжнародного економічного співробітництва – зазначаємо, що це міцні і тривалі у часі зв'язки, які ґрунтуються на основі розроблених та узгоджених намірів та закріплені у відповідних тривалих у часі економічних угодах, контрактах, договорах.

Сьогодні міжнародне співробітництво необхідно розглядати із врахуванням деяких важливих і специфічних рис, а саме: партнерство між країнами має синергетичний ефект, який передбачає ефективний підхід до розвитку та збагачення всіх країн в цілому та кожної країни окремо; важлива роль приділяється інформації як значущому джерелу нової системи відносин; спостерігається вільний обмін товарами і послугами в рамках міжнародного співробітництва, відбувається вільний обмін ідеями та інформацією тощо [9].

Науковці виділяють декілька видів міжнародного співробітництва, які представлені на рис. 1.1.

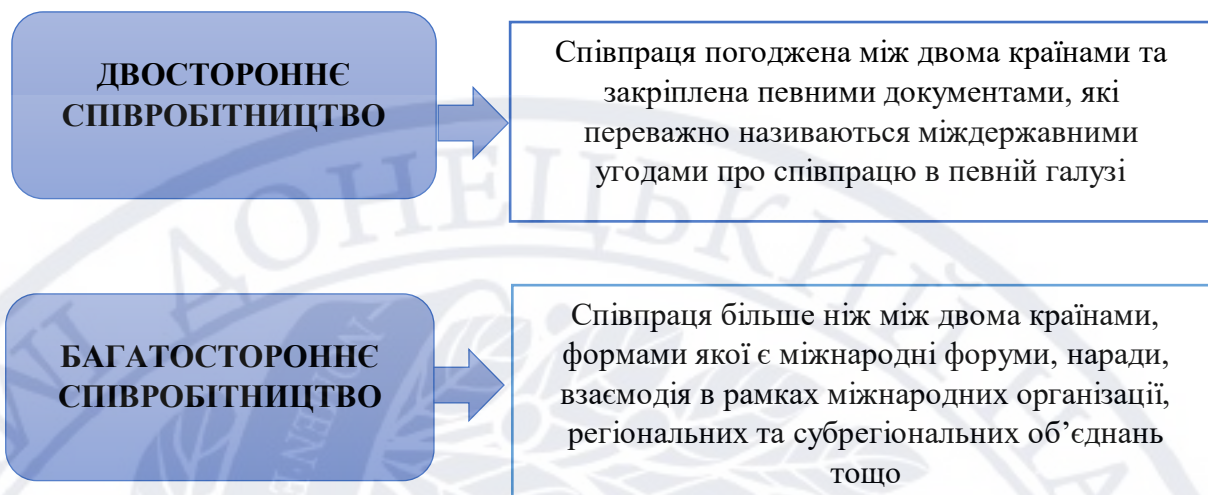


Рисунок 1.1 – Види міжнародного співробітництва

Джерело: складено автором на основі [28]

Типи міжнародного співробітництва теж можна поділити на декілька груп, які можна визначити в залежності від етапів даного процесу, основними з яких є наступні (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Типи міжнародного співробітництва

Типи міжнародного співробітництва	Характерні риси
Переговори	Вигоди держав визначаються від їх взаємодії та можливих домовленостей у обговоренні спільних інтересів, що є і шляхом до співробітництва, і свідченням його існування
Свідоме співробітництво	Досягається в результаті узгодження політик та намірів через укладання формальних угод та договорів про спільну діяльність, з подальшим їх підтвердженням
Неявне співробітництво	Відсутні прямі зв'язки та домовленості, існують формальні угоди. Дане співробітництво виникає у результаті збігу очікувань сторін;
Нав'язне співробітництво	Примус із боку сильної сторони коригувати політику слабшої, одночасно змінюючи власну економічну політику
Створення спеціальних інститутів	Сприяння розвитку співпраці через надання субсидій, здійснення регламентацій, експертиз.

Джерело: складено автором на основі [38]

Також науковці розрізняють чотири форми міжнародного економічного співробітництва до яких відносяться наступні: міжнародна торгівля;

міжнародний рух капіталу; валютно кредитні відносини та міжнародна міграція (рис.1.2), які знаходяться у постійній взаємодії та тісно пов'язані між собою.

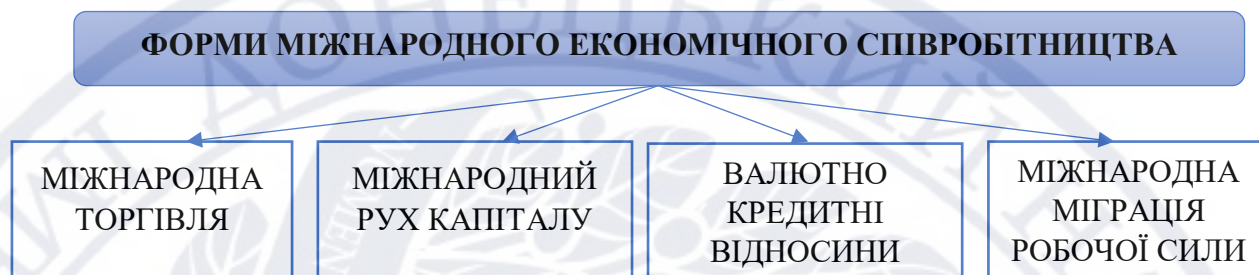


Рисунок 1.2 – Форми міжнародного економічного співробітництва

Джерело: складено автором на основі [40]

При цьому саме міжнародна торгівля вважається центральною складовою світових господарських зв'язків та об'єднує майже всі країни світу в цілісну міжнародну економічну систему. Торгівля є найдавнішою формою міжнародних економічних відносин, що стала підґрунтям появи світового господарства та його подальшого розвитку.

Крім того, міжнародне економічне співробітництво розвивається в сучасному середовищі під впливом тенденцій економічного та політичного характеру, зумовлених глобальними змінами. Представляємо декілька основних тенденцій:

1. Глобалізація та регіоналізація: незважаючи на посилення глобалізаційних процесів в світі спостерігається тенденція до регіоналізації через заключення між країнами регіональних економічних угод (створення торгових блоків, інтеграційних об'єднань, нові торгові угоди тощо) [4];
2. Зростання ролі Азії: Азійські країни з кожним роком відіграють все більшу роль у світових економічних процесах (Китай та Індія займають провідні позиції та інвестують в інші країни, створюючи нові торговельні можливості);
3. Цифровізація та інновації: запровадження новітніх технологій (штучний інтелект), блокчейн, фінансові технології) в економічних напрямках дозволяє

сьогодні країнам змінювати способи здійснення міжнародного співробітництва, створювати нові стандарти у цифрових транзакціях, що підвищує ефективність торговельних відносин та інвестиційної діяльності тощо;

4. Екологічна стійкість: в світі змінюється відношення до «зеленої економіки» та стандартів в екології. Сьогодні країни спільно працюють над зменшенням викидів в атмосферу та забезпеченням свого сталого розвитку (Паризька кліматична угода тощо)

5. Перерозподіл глобальних ланцюгів постачання: виклики останніх років, такі як Пандемія COVID-19, змусили країни диверсифікувати існуючі ланцюги постачання у бік зменшення можливих ризиків, особливо залежності від певного ринку тощо.

6. Економічний протекціонізм: не дивлячись на глобалізацію в світі посилюються прояви протекціонізму, наприклад США сьогодні активно застосовують торговельні тарифні бар'єри, майже для всіх основних гравців на світовому ринку, особливо для Китаю.

7. Співпраця в області охорони здоров'я та безпеки: наслідки пандемії COVID-19 змусили всі країни світу підтримувати загальну координацію міжнародних інституцій у сфері охорони здоров'я (розробка і розповсюдження вакцин, запобігання новим проявам епідемій тощо).

Зазначені тенденції значно впливають на формування нової структури міжнародної економіки та торговельно-економічного співробітництва завдяки впровадженню нових факторів цифровізації, регіоналізації та екологізації тощо.

Крім того, міжнародне економічне співробітництво стикається з низкою перешкод, що має значний вплив на подальший розвиток ефективної співпраці між країнами. В роботі вже було зазначено, сучасний світ стикається з такими проявами обмеження конкуренції між країнами як протекціонізм, коли країни запроваджують тарифні та нетарифні бар'єри для захисту свого внутрішнього вітчизняного товаровиробника, що значно обмежує міжнародні торгові відносини. Виникнення торгових конфліктів, створюють напруження на ринках та руйнують існуючі ланцюги постачання, що призводить до недотримання умов

поставок товарів та застосуванню відповідних штрафних санкцій, пошуку нових контрагентів тощо. Також слід відмітити і негативний вплив на економічну співпрацю геополітичної нестабільності, а саме: війни, політичні конфлікти між країнами тощо [4].

Таким чином, міжнародне економічне співробітництво розглядається як обмін результатами діяльності в різних галузях економіки і країнах, що включає міжнародну торгівлю, співробітництво у сфері виробництва, науково-технічне співробітництво, фінансова сфера, логістика, туризм, інвестиції тощо.

1.2 Міжнародна торгівля як складова торговельно-економічного співробітництва

Міжнародна торгівля – це добровільні взаємовигідні відносини щодо обміну товарами, послугами, продуктами інтелектуальної власності між партнерами відповідно до заключених контрактів чи торговельних угод. При цьому кожна сторона угоди має бути впевнена у своїх вигодах, отриманих від таких операцій обміну певними благами. Такі торговельні відносини відбуваються між суб'єктами господарювання чи іншими учасниками однієї країни з іншими країнами світу. До складу міжнародної торгівлі відноситься експорт-імпорт товарів, робіт, послуг чи реекспорт-реімпорт товарів. Така сукупність зовнішньоекономічних відносин формує міжнародну торгівлю. В сучасних реаліях міжнародна торгівля охоплює всіх суб'єктів світогосподарських відносин.

Міжнародна торгівля в своїй основі ґрунтується на міжнародному поділі праці. Кожна країна в світі спеціалізується на виробництві, а в подальшому торгівлі певними товарами і послугами, що на світовому ринку робить її унікальною та неповторною. Міжнародна спеціалізація виробництва, а також наявність та поглиблення розподілу праці дає можливість утворювати та представляти бажану різноманітність форм і напрямків конкурентної продукції

на світових ринках, чого так потребують і продавці, і посередники, і кінцеві споживачі.

Значний вплив на міжнародні торговельні відносини здійснюють результати впровадження досягнень науково-технічної революції і різноманітних ноу-хау, що призводить до якісних змін у процесі виробництва та впливає на формування та перерозподіл товарної та географічної структури світових товаропотоків.

Міжнародна торгівля з давніх часів займає визначальне місце у міжнародних економічних відносинах, а на сучасному етапі демонструє успішне впровадження інтеграційних процесів та процесів інтернаціоналізації у сфері обміну продукцією між усіма економіками світу. Понад 80% усіх міжнародних операцій на зовнішніх ринках відносять до сфери торгівлі. Структурна побудова міжнародної торгівлі представлена на рис. 1.3.

Науковий світ також постійно визначав і визначає центральне місце торгівлі як основного елементу в системі економічних відносин, а також в розбудові кожної національної економічної системи та у розширенні міжнаціональних економічних зв'язків та торговельних відносин (А. Сміт, Д. Рікардо, Д. Міль, Е. Хекшер, Б. Олін, П. Кругман тощо). В історичному контексті торгівля виступає інституцією товарообміну, що розподіляє економічні ресурси у багатьох сферах життєдіяльності людства, а саме в національній, соціальній, геополітичній тощо.

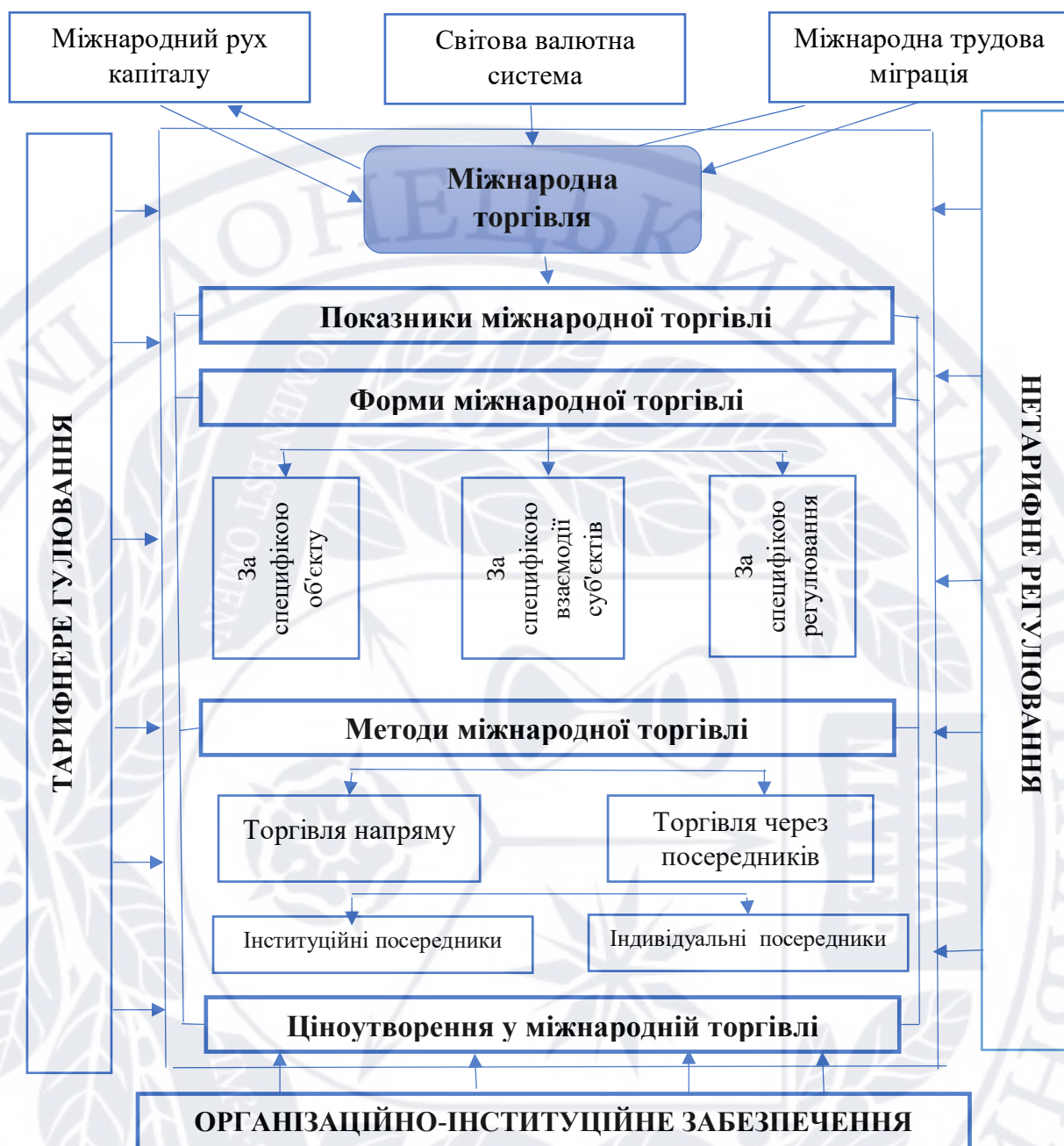


Рисунок 1.3 – Структура міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [40]

Торгівля завжди виступала як універсальний елемент розвитку економічних відносин та подальшої розбудови міжнародного економічного співробітництва.

Одне з провідних місць у міжнародних економічних відносинах займає саме міжнародна торгівля, і це відбувається тому, що завдяки міжнародній торгівлі реалізуються успішна співпраця і досягається бажаний ефект майже усіх

форм економічної діяльності у світогосподарських відносинах, а саме спостерігається виробнича кооперація, науково-технічне співробітництво, інвестування ресурсів тощо. Також розвиток міжнародної торгівлі товарами впливає на збільшення обсягів реалізації на ринку послуг. Саме завдяки міжнародній торгівлі поглиблюються міжрегіональні та міждержавні зв'язки, що позитивно впливає на інтеграційні процеси у відносинах між країнами. Крім того, міжнародна торгівля сприяє посиленню міжнародного поділу праці та інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків.



Рисунок 1.4 – Показники міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [6]

Міжнародна торгівля країни характеризується значною кількістю показників, які для зручності систематизують за певними ознаками (рис. 1.4):

- показники обсягів міжнародної торгівлі;
- показники структури міжнародної торгівлі;

- показники динаміки міжнародної торгівлі;
- показники результатів міжнародної торгівлі.

Таблиця 1.2 – Класифікація форм міжнародної торгівлі

За специфікою об'єкта	За специфікою взаємодії суб'єктів	За специфікою регулювання
торгівля товарами: • сировинними; • паливними; • продовольчими; • напівфабрикатами; • готовими виробами;	традиційна торгівля – експортні та імпорتنі операції товарів і послуг;	звичайна торгівля – здійснення регулювання в повному обсязі у відповідності з національним законодавством;
торгівля послугами: • виробничими; • транспортними; • експедиторськими; • консультаційними; • консигнаційними; • посередницькими; • туристичними; • маркетинговими; • обліковими; • орендними; • ліцензійними.		
	торгівля кооперованою та спеціалізованою продукцією – здійснюється на основі довготермінових угод;	дискримінаційна торгівля – введення обмежень державою на експортно-імпорتنі операції;
	зустрічна торгівля – ґрунтується на зустрічних зобов'язаннях експортерів по закупівлі у імпортерів частини чи повністю експортованих товарів.	преференційна торгівля – привілеї в торгівлі, які надаються країні чи групі країн.

Джерело: складено автором на основі [42]

Як вже зазначалося раніше у нашому дослідженні – розрізняють таку класифікацію форм міжнародної торгівлі. Так, на думку В. Юрчишина міжнародна торгівля поділяється на такі підрозділи: за специфікою об'єкта торгівлі, за специфікою взаємодії суб'єктів, за специфікою регулювання [42] (табл. 1.2). Крім того, міжнародна торгівля, як і будь які складові торговельно-економічного обміну, здійснюється на різних рівнях: макро-, мезо-, мікрорівнях.

Підсумовуючи вищевикладене можна зазначити, що міжнародна торгівля є визначним процесом життєдіяльності світового ринку, який передбачає наявність товарно-грошових відносин між країнами-учасниками та ґрунтується на міжнародному поділі праці та інших чинниках виробництва [52]. Товари чи послуги, що пропонуються на світових ринках, виконують ще й інформаційну послугу, оскільки прямо чи опосередковано визначають середні обсяги сукупного попиту і пропозиції. Така функція допомагає учасникам торговельних відносин оцінювати та врегульовувати параметри кількісних та якісних характеристик своєї продукції та можливостей виробництва, щоб задовольнити вимоги світового ринку.

1.3 Регулювання та принципи міжнародної торгівлі

У сучасному світі все більшого значення набуває міжнародна торгівля, яка є своєрідним стимулом до зростання прибутків у бізнесі та задоволення потреб споживачів у певних товарах і послугах. В результаті чого кожна країна, що здійснює зовнішньо-економічну діяльність, ставить перед собою конкретні цілі і досягає їх з більшим чи меншим ефектом. В умовах постійно зростаючих темпів розвитку глобальної економіки країнам стає все складніше ефективно використовувати свій експортний потенціал та максимально оптимізувати закупівлі імпортової продукції. Саме тому основними напрямками впливу країн на свої зовнішньоекономічні операції вважаються або лібералізація торговельних відносин – інакше кажучи «фритредерство» або протекціоністська політика. Застосування ліберальних підходів проявляється в повному невтручанні держави та відсутності регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Даній стратегії країни надають перевагу у випадках виникнення дефіциту певної продукції на внутрішньому ринку, при цьому ніколи не застосовують її в чистому вигляді без врахування важливих обмежень. Протилежною за своєю дією є політика протекціонізму, яка обмежує імпорт продукції на внутрішній ринок країни з метою захисту внутрішнього

товаровиробника та в разі наповнення та насиченості внутрішнього ринку визначеними товарами та послугами. В практичній площині для цього використовуються ретельний контроль імпорту із запровадженням можливих тарифних та нетарифних бар'єрів.

Усі країни в світі при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності стикаються з питанням дослідження, прийняття та подальшого запровадження дієвого загальноприйнятого механізму регулювання торгівлі товарами і послугами, який враховує інтереси країн, інтеграційних угруповань, бізнесу та інших гравців на міжнародних ринках, враховуючи основи, принципи, норми, правила таких міжнародних інституцій як Світова Організація торгівлі (СОТ), ЮНКТАД, ЮНІСТРАЛ тощо.

Дане питання викликає значний інтерес і в науковому середовищі, особливо в напрямку регулювання торгівлі товарами тарифними та нетарифними інструментами. Такі науковці як В. Ващенко, В. Власов, О. Гребельник, А. Грейнджер, В. Демченко, Д. Приймаченко, С. Кваша, К. Сандровський, Дж. Сокол, І. Тимошенко, С. Терещенко, А. Шейко, М. Щербакова та інші приділяють значну увагу зазначеним питанням.

Лібералізація торговельних відносин на глобальному рівні передбачає множинність її регулювання (в тому числі і правового) на різних рівнях, а саме: двосторонньому, регіональному, національному та міжнародному. Основними регуляторами міжнародного економічного порядку у сфері торгівлі виступають міжнародні організації (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Міжнародні організації регулюючі міжнародний економічний порядок у сфері міжнародної торгівлі

Міжнародні організації	Характеристика	Основні напрямки діяльності
Конференція ООН по торгівлі та розвитку (United Nations Conference on Trade and Development – ЮНКТАД)	ЮНКТАД є постійним міжурядовим органом ООН, що об'єднує понад 190 країн-членів, в тому числі й Україну, маючи на меті процвітання для всіх.	Відіграє роль координаційного центру з проблем розвитку торгівлі, фінансів, інвестицій та сталого розвитку. Його головна ціль полягає в сприянні інтеграції країн, що розвиваються, та країн із перехідною економікою у світову економіку і розвиток за допомогою торгівлі та інвестицій.

		Найбільш практичним досягненням ЮНКТАД стало розроблення і схвалення в 1976 р. концепції загальної системи преференцій.
Комісія ООН по праву міжнародної торгівлі (United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL) – ЮНСИТРАЛ	допоміжний орган Генеральної Асамблеї ООН, створений у 1966 році з метою сприяння розвитку права міжнародної торгівлі	Один з основних органів системи ООН у галузі права міжнародної торгівлі, головне призначення якого полягає в модернізації й узгодженні норм міжнародної комерційної діяльності, розробленні сучасних правил комерційних угод
Світова організація торгівлі (COT)	членами COT є понад 166 країн, ще 23 країни мають статус спостерігача. COT стала правонаступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), укладеної в 1945 р.	COT - єдина міжнародна організація, що опікується глобальними правилами торгівлі між країнами та окремими митними територіями. COT є юридичною інституційною основою універсального міжнародно-правового регулювання торгівлі, а правила і угоди, прийняті в її межах, регулюють 98% світової торгівлі.
Міжнародний торговий центр ЮНКТАД/COT (International Trade Center UNCTAD/ WTO)	(International Trade Center UNCTAD/WTO - ITC) є спільним допоміжним органом COT та ООН. Був утворений у 1964 р. в рамках ГАТТ, а в 1968 р. увійшов також до структури ЮНКТАД.	Головна мета МТЦ - усунути дублювання й паралелізм у діяльності COT і ЮНКТАД щодо сприяння розвитку торгівлі в країнах, що розвиваються.

Джерело: складено автором на основі [15, 25, 59]

Як свідчать дані таблиці 1.3 міжнародна організація ЮНКТАД є своєрідним координаційним центром, де вирішуються гострі питання щодо розвитку міжнародної торгівлі, фінансів, інвестиційних ресурсів, сталого та стабільного розвитку країн тощо. Основною метою даної організації є сприяння країнам, що розвиваються та країнам з трансформаційною (перехідною) економікою інтегруватися у світову економіку завдяки міжнародній торгівлі та залученню інвестицій [15]. Основним досягненням ЮНКТАД є розробка та запровадження відомої концепції загальної системи преференцій, яка була схвалена ще у 1976 році.

Значну роль у регулювання міжнародної торгівлі відіграє ще одна відома організація – ЮНІСТРАЛ, яка є одним з основних структур системи ООН у правовій галузі з підтримки міжнародної торгівлі, основною метою якої в

покращенні та узгодженні норм міжнародної комерції та розробленні нових правил бізнес-угод [39].

Основною організацією, що регулює відносини для всіх країн світу у сфері міжнародної торгівлі товарами, послугами, продуктами інтелектуальної власності була і є Світова Організація Торгівлі (СОТ), яка є міжнародною інституцією міжнародно-правового регулювання у сфері торгівлі. Завдяки СОТ країни користуються в своїй діяльності широким спектром принципів, правил, міжнародних угод та контрактів, що розробляються міжнародними організаціями та забезпечують регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин.

За основу правової бази регулювання міжнародної торгівлі в рамках СОТ прийняті принципи міжнародного права, завдяки яким успішно використовуються уніфіковані нормативні документи, а саме: статут ООН, «Принципи» ЮНКТАД (1964 р.), ГАТТ, ГАТС, ТРІПС та інших нормативно-правових документів.

Розглянемо загальні принципи міжнародної торгівлі, які визначені в основних документах ООН (рис. 1.5)

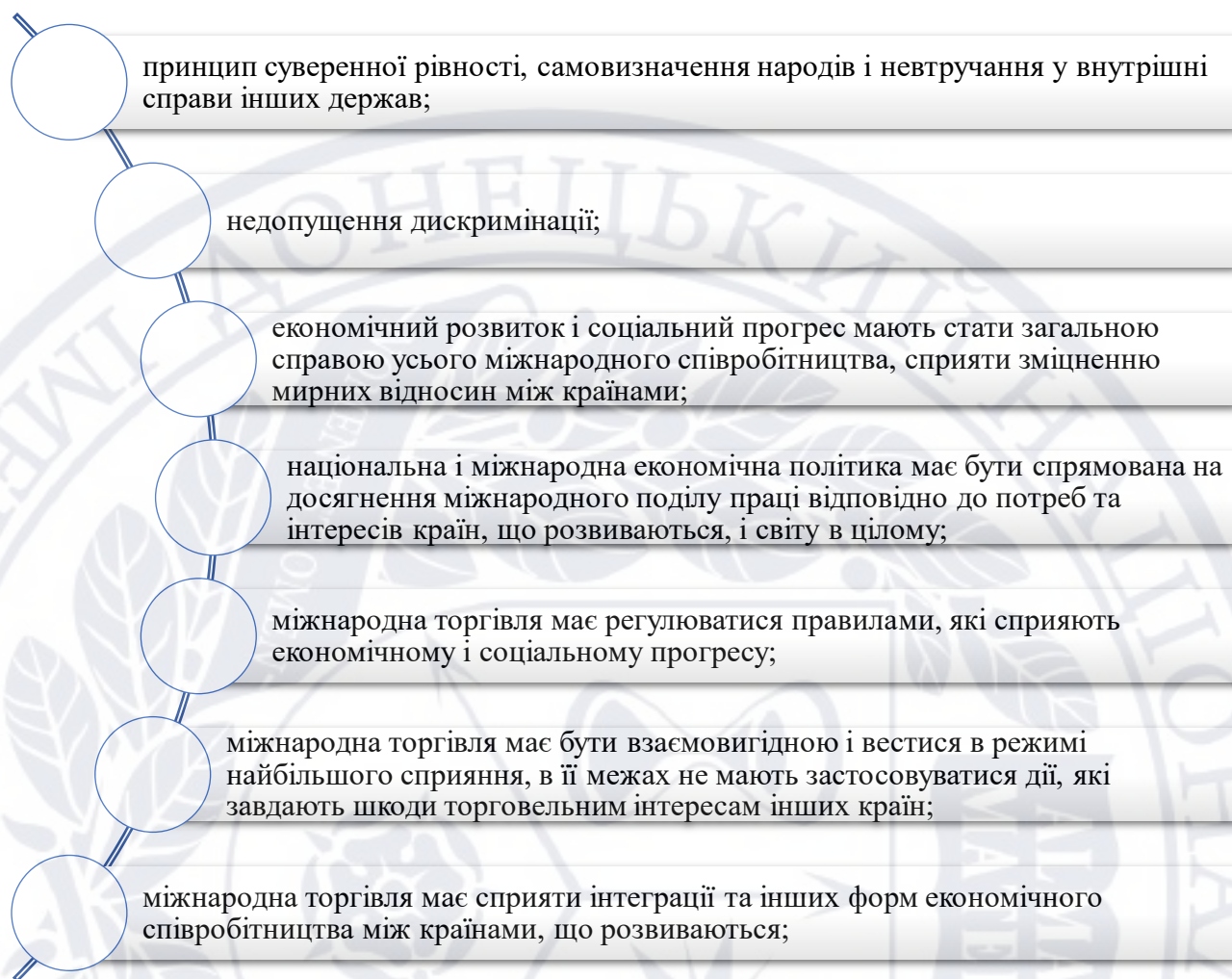


Рисунок 1.5 - Загальні принципи міжнародної торгівлі, які визначені в основних документах ООН

Джерело: складено автором на основі [15]

Окрему увагу хочемо звернути на основний комплекс уніфікованих норм, які застосовуються країнами-членами СОТ при здійсненні міжнародної торгівлі. Відповідно до Генеральної угоди СОТ з торгівлі товарами визначені основні принципи світової торгівлі, основними з яких є наступні:

принцип вільної торгівлі, який означає право вільно укладати двосторонні та багатосторонні угоди, об'єднуватись у міжнародні організації, брати участь у вирішенні світових проблем у галузі міжнародної торгівлі, обов'язок держав розвивати взаємну торгівлю та не наносити шкоди торгових інтересів інших країн;

принцип лібералізації торгівлі - передбачає обов'язок держав не встановлювати заборон та обмежень на імпорту та експорт товарів за винятком митних зборів, податків та зборів, зниження митних обмежень та незастосування до іноземних товарів ставок внутрішніх податків, що мають дискримінаційний, фіскальний та протекціоністський характер, право держав на взаємне зниження ставок митних зборів;

принцип недискримінації, що передбачає необхідність створення максимально рівних умов для вільної конкуренції незалежно від країни виробника. Таким чином, жодна країна не повинна робити винятки для іншої або застосовувати щодо неї дискримінаційний підхід. Головним правовим інструментом, спрямованим на скасування дискримінації імпорту та експорту, є положення про режим найбільшого сприяння;

принцип режиму найбільшого сприяння передбачає поширення на країну, якій такий режим наданий, будь-яких поступок, які були надані будь-якій третій країні.

принцип національного режиму забороняє дискримінацію іноземних товарів і послуг. Застосування цього режиму спрямоване на усунення дискримінації між національними та іноземними товарами, послугами та капіталами;

принцип взаємності передбачає, що країна, яка приєдналася до СОТ, отримала не тільки певні переваги, але й узяла на себе певні зобов'язання. Тому слід зазначити, що жодна країна фактично не може відступити від попередньо взятих на себе зобов'язань [8].

Таким чином, на сучасному етапі регулювання торгівлі товарами здійснюється на всіх рівнях з урахуванням інтересів усіх країн учасниць міжнародних економічних відносин: від розвинених країн до країн, що розвиваються, із використанням національно-правових механізмів.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

2.1 Аналіз сучасного стану торгово-економічних відносин між Україною та ЄС

Європейський Союз на сьогоднішній день є основним торговельним партнером України. Ринок ЄС є привабливим для будь якої країни світу завдяки високому рівню платоспроможності споживачів та значної ємності, що створює потужні можливості для українського бізнесу зокрема. Враховуючи те, що європейський ринок – це понад 450 мільйонів споживачів та понад 25 мільйонів малих та середніх підприємств – для українського бізнесу відкриваються безліч можливостей ефективно реалізувати свій потенціал саме на цьому ринку. Той факт, що на європейському ринку реалізується 15% світового імпорту та експорту, робить його одним із найпривабливіших ринків світу. При цьому, більше ніж 60% загального обсягу товарообігу України здійснюється з країнами Європейського Союзу. Така ситуація стала можливою завдяки скасуванню встановлених мит і квот в рамках пролонгації дії «економічного безвізу» [61].

Потужним стимулом для поглиблення торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом стала Угода про асоціацію між Україною та ЄС, відлік діяльності якої розпочався 1 вересня 2017 року. Станом на сьогодні ми можемо говорити вже не тільки про асоціацію, але й стверджувати про фактичну інтеграцію у внутрішній ринок зазначеного інтеграційного угруповання. Відповідно до оновлених звітів Європейської Комісії та документів, висвітлених на Урядовому порталі, можна представити основні напрямки співпраці, із урахуванням відбуваються змін та які охоплюють стратегічні вектори, що відображені на рис. 2.1.

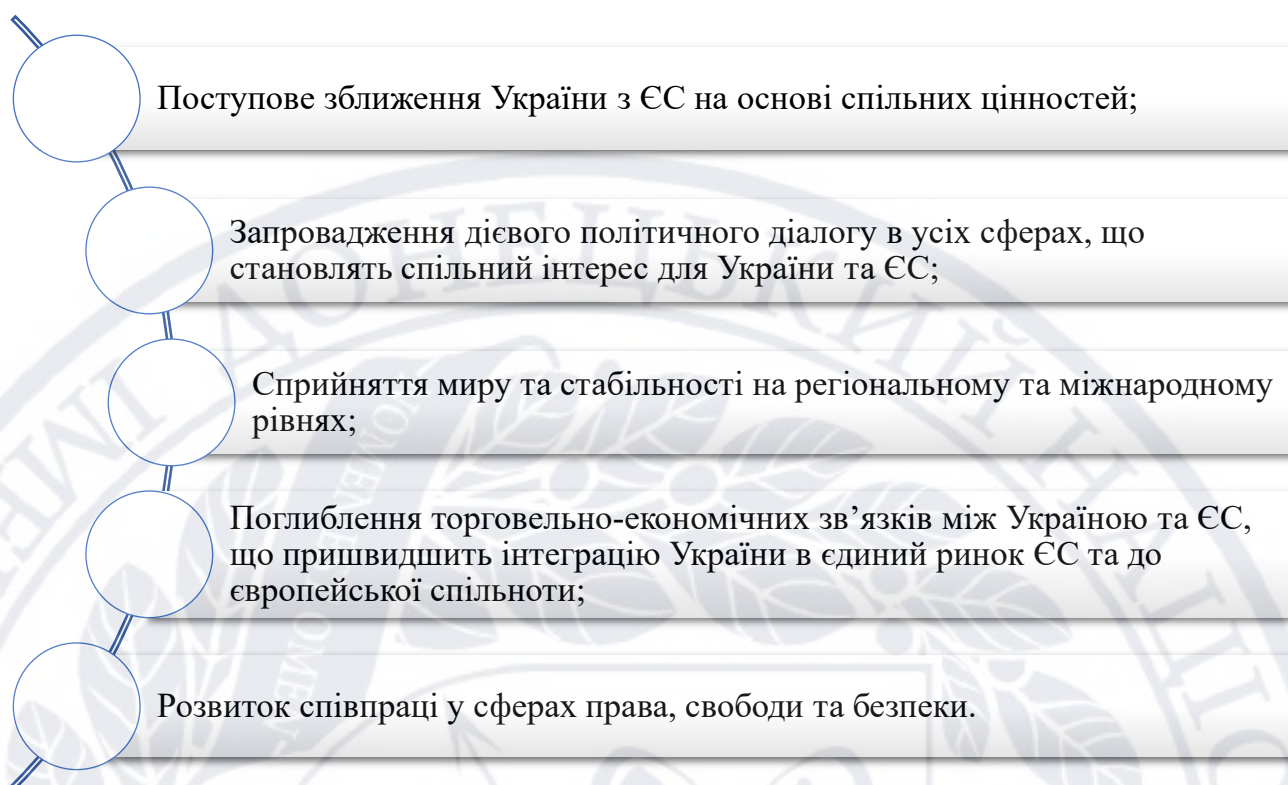


Рисунок 2.1 – Основні напрямки співпраці України та ЄС в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Джерело: складено автором на основі [18, 51]

Після повномасштабного вторгнення РФ до нашої країни кардинально змінилася географія зовнішньоекономічних зв'язків України і в більшості випадків на користь ЄС. Разом з тим, якщо прослідкувати динаміку показників зовнішньоекономічної діяльності України, то можна відмітити, що з 2014 року почали змінюватися обсяги експорту та імпорту України на користь країн Європейського Союзу. Такі зміни, зрозуміло, почали відбуватися завдяки підписанню угоди про асоціацію та отримання Україною від ЄС автономних торгових преференцій.

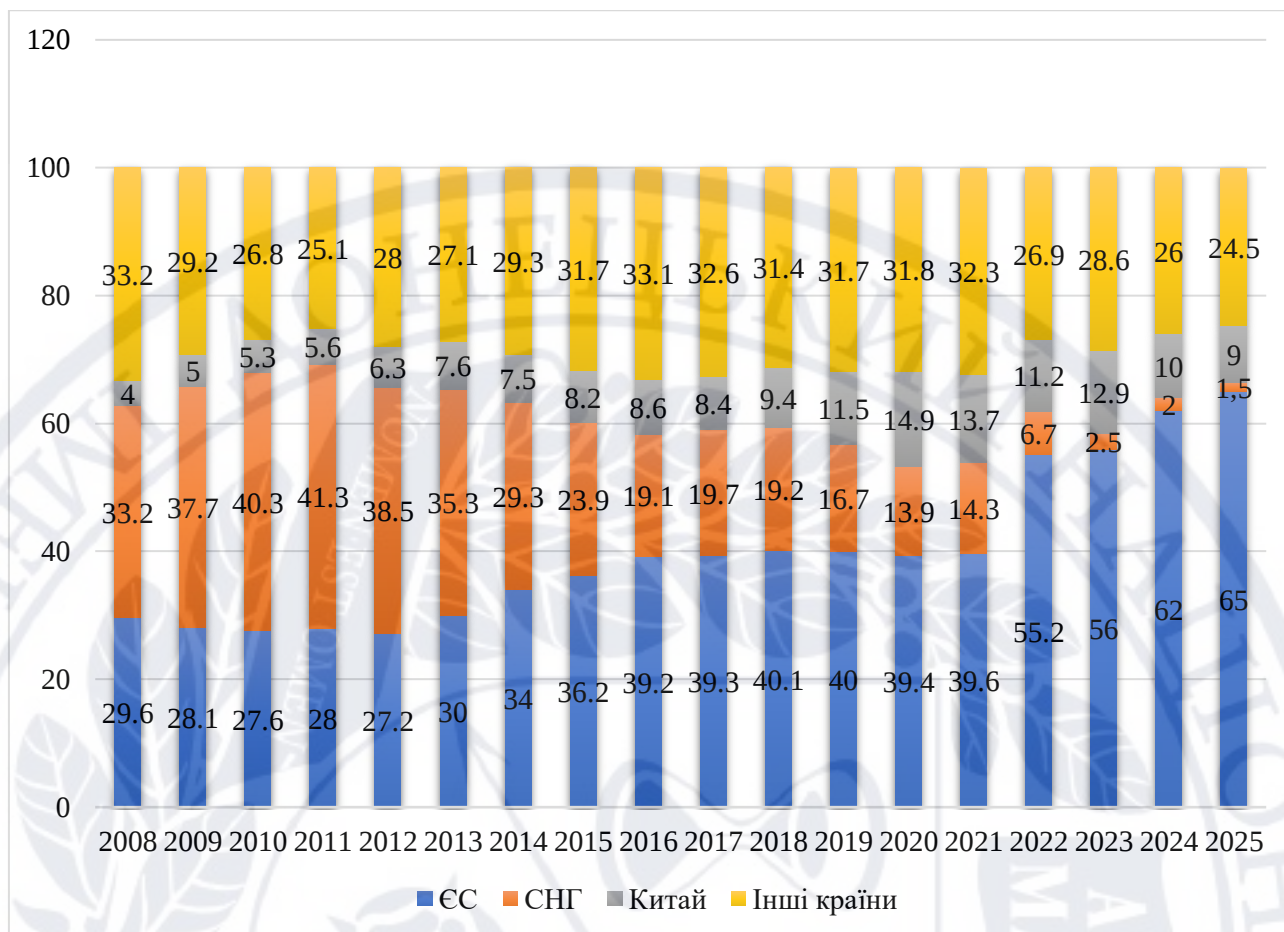


Рисунок 2.2 – Динаміка показників географічної структури зовнішньоекономічної діяльності України за 2008-2025 роки, %

Джерело: складено автором на основі [10, 57]

У період з 2008 по 2013 роки на країни Європейського Союзу припадало від 27,6% до 30% обсягів українського товарообороту. Починаючи з 2014 року до 2021 року ця частка зростає і становила від 34% до майже 40%. І з початку війни в Україні показники зовнішньоекономічного обороту України з країнами ЄС становили більше половини від загального обсягу, а саме: з 55,2% у 2022 році до 65% (за оперативними даними) у 2025 році відповідно (зростання майже на 10%). Що стосується показників обсягів торгівлі з країнами СНГ, то свого максимуму вони сягали у 2010-2011 роках – частка становила 40,3-41,3%, а починаючи з 2012 року обсяги торгівлі пішли на спад і прискорили падіння після окупації Криму та частини Луганської та Донецької областей російською федерацією та за даними 2025 року частка обсягів торгівлі з даним угрупованням

становила менше ніж 1,5%. Також прослідковується тенденція поступового зменшення обсягів торгівлі з Китаєм, що пояснюється складною логістикою та переорієнтацією України на європейські ринки (рис. 2.2).

Таким чином, можна зазначити, що збільшення частки країн Європейського Союзу в зовнішньоекономічному обороті України починаючи з 2014 року відбувалася у період початку кризових явищ в українській економіці та геополітичної нестабільності.

Розглянемо як змінювалися показники зовнішньоекономічної діяльності України протягом 2008-2023 років (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка показників зовнішньої торгівлі України з ЄС та в цілому за 2008-2025 роки, млн. дол. США

Показники	2008	2010	2012	2014	2016	2019	2020	2022	2023	2024	2025
Експорт до всіх країн	66952	51430	68694	53913	36361	47334	49231	44443	36183	39150	42400
Експорт до країн ЄС	17624	12588	16570	16417	13183	19576	17954	28029	23392	24660	27560
Частка ЄС в загальному експорті, %	26,3	24,5	24,1	30,5	36,3	41,4	36,5	63,1	64,6	63	65
Імпорт з усіх країн	85448	60737	84657	54381	39250	57187	53675	55224	63567	69400	72100
Імпорт з країн ЄС	27540	18329	25079	20368	16431	22324	22545	26986	32487	35400	37200
Частка ЄС в загальному імпорту, %	32,2	30,2	29,6	37,5	41,9	39,0	42,0	48,9	51,1	51	51,6
Сальдо торгівлі з ЄС	-9916	-5741	-8509	-3951	-3248	-2748	-4591	1043	-9095	-10740	-9640
Коефіцієнт покриття імпорту експортом у торгівлі з ЄС	0,64	0,69	0,66	0,81	0,80	0,88	0,80	1,04	0,72	0,7	0,74

Джерело: складено автором на основі [10, 58]

Аналізуючи дані, представлені в таблиці 2.1 можна зазначити, що наслідки фінансово-економічної кризи вплинули на зовнішньоекономічну діяльність усіх країн світу і в тому числі і в Україні. Так, у 2009 році різко впали обсяги експорту товарів з України з 17,6 млрд дол. США (у 2008 році) до 12,6 млрд дол. США у 2010 році. Даний показник перевершив свій докризовий рівень лише у 2019 році

і становив майже 19,6 млрд дол. США. З 2022 року спостерігається стрімке збільшення даного показника, який досяг 28,03 млрд дол. США і дещо знизився у 2023 році (23,4 млрд дол. США) та 24,7 млрд дол. США у 2024 році. У 2025 році спостерігається зростання експорту продукції з України до ЄС на 11% у порівнянні з 2024 роком. Таке зростання відбулося за рахунок безперебійної роботи морського коридору та тим, що Україна мала можливість приєднатися до Спільної транзитної процедури, що дозволило прискорити проходження кордони.

Показники обсягу імпорту товарів з ЄС до України теж зазнали негативної динаміки. Якщо у 2008 році даний показник становив 27,5 млрд. дол. США, то досягти такого ж рівня і більше імпортом товарам з країн ЄС вдалося лише у 2022 році (майже 27 млрд дол. США). І з цього періоду спостерігається зростання обсягів імпорту з ЄС до України і у 2025 році становить 37,2 млрд дол. США, що майже на 38% більше ніж у 2022 році.

Протягом усього досліджуваного періоду такий показник як сальдо торговельного балансу мав від'ємне значення і тільки 2022 році даний показник був позитивним і становив 1 млрд дол. США (коефіцієнт покриття імпорту експортом становив 1,04). Особливо значний дефіцит торговельного балансу спостерігався у 2008 році (-9,9 млрд дол. США), 2012 році (8,5 млрд дол. США) та 2023 році (-9,1 млрд дол. США). З 2014 по 2018 роки показник сальдо торговельного балансу дещо зменшився і був на рівні -3,95 – -2,75 млрд дол. США і це пояснюється наслідками девальвації української валюти, зниженням купівельної спроможності українців, що призвело до зменшення попиту на товари з країн ЄС. Коефіцієнт покриття імпорту експортом у торгівлі з ЄС збільшився з 0,62–0,71 у 2008–2013 роках до 0,80–0,92 у 2014–2021 роках відповідно. Станом на 2025 рік коефіцієнт покриття імпорту експортом становить 0,74 та є не найкращим показником за досліджуваний період. Що стосується позитивного сальдо торговельного балансу у 2022 році – це відбулося завдяки складній ситуації з логістикою, особливо з блокадою морських шляхів експортування продукції. Українські товаровиробники шукали усілякі шляхи

реалізації своїх товарів на світові ринки і скористалися можливістю використовувати європейські логістичні хаби для просування продукції в інші країни світу. Починаючи з 2023 року така потреба у транзиті поступово знижується.

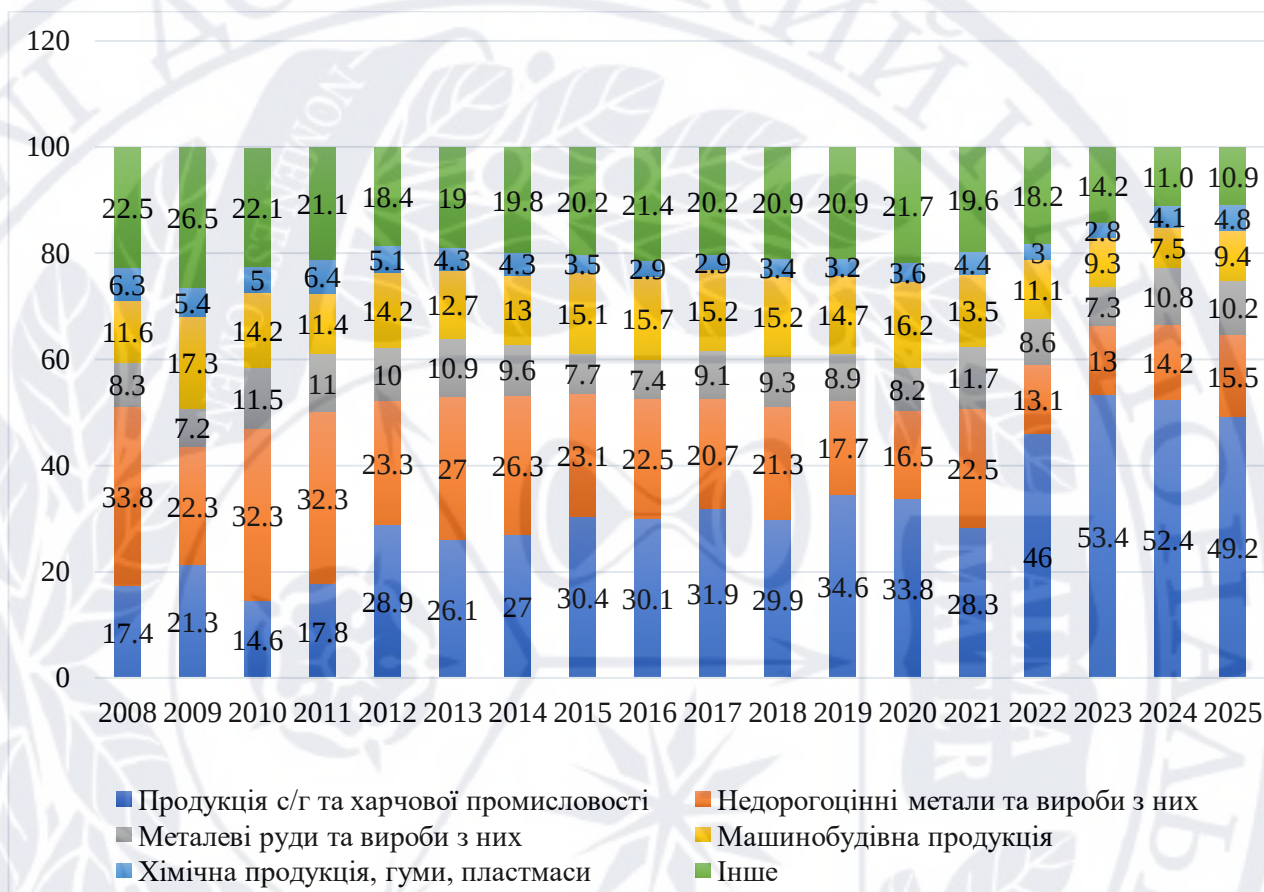


Рисунок 2.3 – Динаміка товарної структури експорту України до країн ЄС протягом 2008-2025 років, %

Джерело: складено автором на основі [10, 58]

Враховуючи дані Держстату України можна зазначити, що обсяги товарного імпорту в нашу країну у 2023 році збільшилися майже на 7%, а вартісні на понад 15%. Що стосується показників експорту – фізичні обсяги знизилися майже на 5%, а вартісні – на понад 19%. За результатами аналізу зазначених показників можна наголосити на неефективному форматі інтеграційних процесів українських товаровиробників на європейські ринки, особливо якщо врахувати несприятливі зовнішні фактори, які в сумі перешкоджають забезпечити стійку та

взаємовигідну торговельно-економічну співпрацю України з ЄС. Наочне представлення динаміки товарної структури українського експорту до країн ЄС наведене на рис. 2.3.

За даними представленими на рис. 2.3 можна констатувати, що у 2008 році основну частку вітчизняного товарного експорту до країн ЄС складали недорогочінні метали і вироби з них (33,8%), які були представлені такими товарними позиціями як напівфабрикати, плоский прокат, прутки та бруски, але поступово частка даної продукції зменшувалася із року в рік і якщо у 2021 році цей показник був на рівні 22,5%, то у 2024 та 2025 роках – на рівні 14-15%. Якщо вимірювати даний показник у вартісному вимірі, то обсяги експортних поставок даної продукції з України до країн ЄС складали у 2021 році майже 5,8 млрд. дол. США, що тільки на 4% менше за 2008 рік. Таким чином можна зазначити, що зменшення частки українського експорту до країн ЄС відбувалося за рахунок збільшення часток інших видів продукції, які поставлялися українськими виробниками до ЄС. Разом з тим, показники 2024 та 2025 років свідчать про різке скорочення експорту недорогочінних металів до країн ЄС до 3 млрд. дол. США (15,5% від загального експорту), що майже вдвічі менше ніж у 2021 році. За даними Держстату України експорт продукції «товарна група 72 за УКЗТЗЕД «Чорні метали» скоротився у 2025 році майже на 79% в порівнянні до повномасштабного вторгнення рф в Україну.

Такий товар як продукція сільського господарства та харчової промисловості значно наростив обсяги в структурі експорту з України до країн ЄС. Якщо у 2008-2011 роках його частка коливалася в межах від 14,6% до 21,3%, то починаючи з 2012 року почалося її поступове зростання від 28,9% до 33,8% у 2020 році. В цій ситуації вплинуло зростання обсягів експорту кукурудзи, який за даними Євростату [61], починаючи з 2008 до 2020 року збільшився з 1,2 млн. тон до майже 8,8 млн. тон та соняшникової олії, обсяги якої за зазначений період збільшилися майже в 4 рази з 30,2 тис. тон до майже 118 тис. тон. ще більше зростання частки сільськогосподарської та харчової продукції відбулося від початку війни в Україні, оскільки дана продукція експортувалася до країн ЄС і

проходила транзитом в інші країни світу. Так експорт кукурудзи зріс майже до 13 млн. тон, соняшникової олії – до 221 тис. тон за 2024 рік. При цьому, частка сільськогосподарських та харчових продуктів у 2023 році становила 53,4%, у 2024 – дещо знизилася до 52,4%, а в 2025 році – 49,2%. Така ситуація пояснюється не зниженням обсягів експорту продукції с/г та харчової промисловості, а через зростання часток експорту інших секторів.

Також Україна поступово нарощувала темпи експорту до ЄС металобрухту та металолому і невелике зниження обсягів після початку війни в Україні мало невеликі відхилення. Це ж можна сказати і про продукцію машинобудівної галузі, яка незначно зменшилася після початку війни в Україні. Це можна пояснити переорієнтацією на внутрішню переробку і збільшення споживання в середині країни.

Що стосується структури товарного імпорту з країн ЄС до України, то він розподіляється наступним чином. Слід зазначити, що імпортні товари з ЄС до України більш диверсифіковані. Так, у 2023 році Україна імпортувала майже 4700 видів різних товарних позицій, з яких 20 топ-позицій становили понад 30% поставок з країн ЄС. Для порівняння, у 2023 році вітчизняний експорт до ЄС нараховував лише 3500 видів товарних позицій, що на 25% менше ніж імпортних товарів. Наступна особливість структури імпорту до України з ЄС – переважає частка продукції машинобудівної та хімічної галузей економіки, а після початку війни - сюди приєдналися нафтопродукти (рис. 2.4).

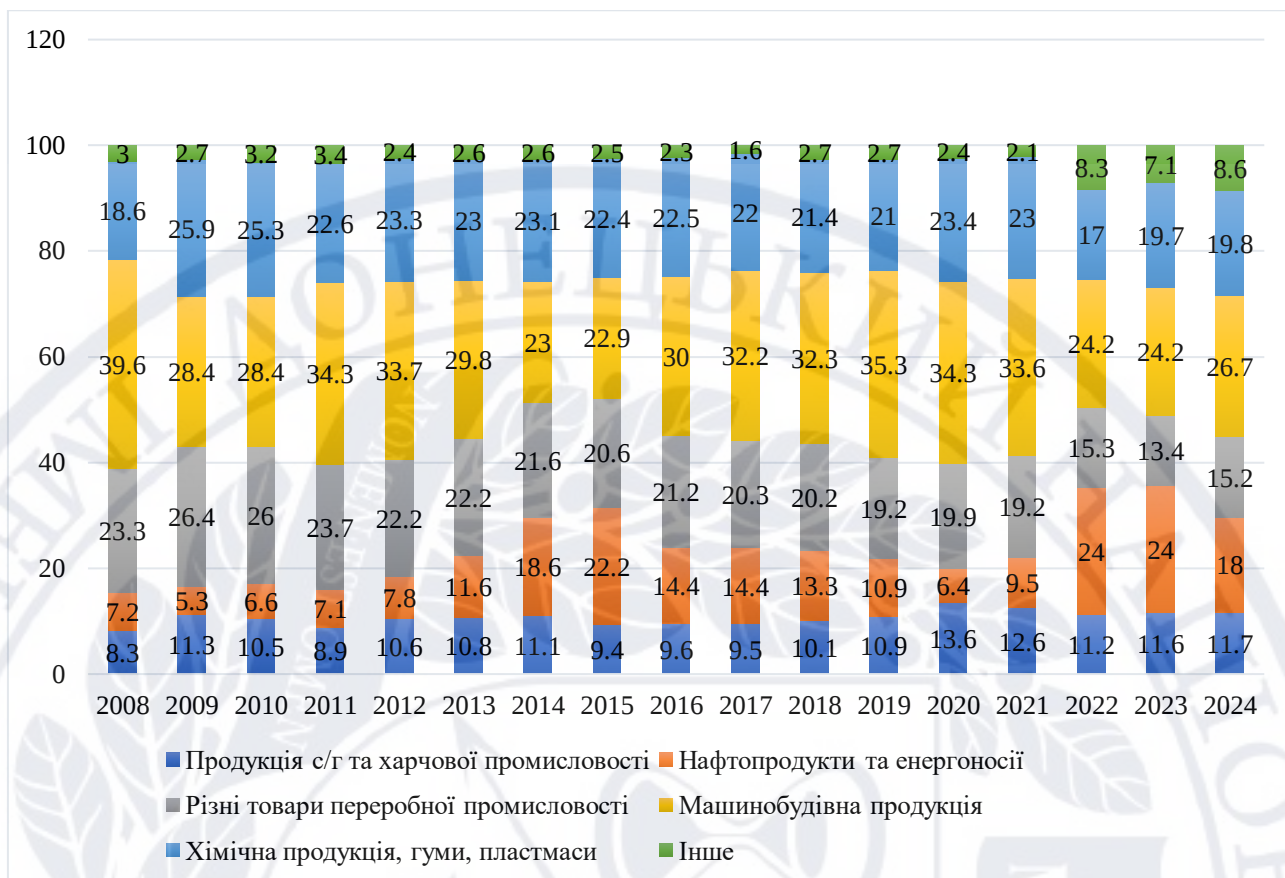


Рисунок 2.4 – Динаміка товарної структури імпорту України з ЄС у 2008–2025 рр., %

Джерело: складено автором на основі [58]

Основні імпортовані товари машинобудівної галузі з країн ЄС – це пасажирські та вантажні автомобілі та запасні частини до них, різне механічне обладнання, електрична апаратура, насоси, компресори, генератори, трактори та інша самохідна техніка, що використовується в сільському господарстві тощо. Якщо у 2008 році Україна імпортувала з країн ЄС майже 112 тис. легкових автомобілів, то за 2014-2015 роки спостерігалось значне зниження таких обсягів, які становили 28 тис. автомобілів в рік, то у 2021 році ця кількість становила майже 208 тис. автомобілів, а у 2024 році – вже майже 239 тис. автомобілів. Це пояснюється повною відкритістю українського ринку для даних товарів, податковими пільгами та потребами у транспортних засобах військових ЗСУ. У вартісних показниках загальний імпорт машинобудівної продукції становив 9,4 млрд дол. США у 2021 році, що майже на 14% менше показника 2008 року, а у

2023 році даний показник мав значення на рівні 8,2 млрд дол. США, що на 13% менше ніж у довоєнний період.

Імпорт товарів хімічної галузі економіки з країн ЄС представлений першочергово фармацевтичною продукцією та препаратами, косметичними засобами, побутовою хімією, полімерними матеріалами, азотними добривами, інсектицидами тощо. Імпорт даної продукції не показує різких коливань, які знаходяться в межах 2-4% в рік.

Імпорт нафтопродуктів та енергоносіїв в динаміці демонструє різке підвищення своєї частки в загальному обсязі імпорту у 2014-2015 роках майже в 2,5-3 рази (7,2% у 2008 році до 18,6% у 2014р. та 22,2% у 2015 році). Така тенденція пояснюється забезпеченням реверсних поставок природного газу з країн ЄС. Зростання частки даних продуктів у 2022-2024 роках (до 24% від загального обсягу імпорту) пов'язано з переорієнтацією українських споживачів на європейські ринки нафтопродуктів в результаті розриву зовнішніх зв'язків з РФ та Білоруссю.

Інші товари переробної промисловості представлені в імпортних товарах до України становлять вироби з чорних металів, спецтканини та вироби з них, паперові та гумові вироби та інші. Динаміка показника – частка товару в загальному імпорті демонструє щорічну стійку спадну динаміку в межах 2-3%. Частка товарів переробної промисловості (без харчової та товарів паливно-енергетичного комплексу) у імпорті до України з країн ЄС у 2008 році становила майже 81%, але дещо скоротилася у 2014-2015 роках за результатами зростання реверсних поставок газу і становила 65-67%, але до 2021 року знову поступово зросла до 75%. При цьому, після повномасштабного вторгнення знову зменшилася до майже 56%.

Таким чином, аналіз динаміки торговельно-економічних зв'язків України з країнами ЄС свідчить, що ЄС залишається потужним та основним партнером нашої країни, питома вага якого за 2023 рік становила 56% від загального обсягу зовнішньоекономічної діяльності. Для українського бізнесу дуже важливою складовою успішної торговельно-економічної діяльності є розуміння і

впровадження потенційно сильних сторін свого подальшого розвитку та розробка ефективної стратегії і успішної її реалізації.

2.2 Аналіз географічної та товарної структури торговельно-економічних відносин України та країн ЄС

На сьогоднішній день головним стратегічним партнером в торговельно-економічному співробітництві є країни Європейського Союзу. Питома вага торгівлі товарами і послугами з ЄС від загального обсягу торговельних відносин у 2023 році становила 56%. Разом з тим сальдо торговельного балансу з країнами ЄС протягом п'ятнадцяти років поспіль є від'ємним. Виключення було тільки у 2022 році, причини цього були пояснені у попередньому розділі.

Якщо проаналізувати географічну структуру експортно-імпортних партнерів України з країнами ЄС, то країни поділяться наступним чином: основними країнами спрямування експортної продукції з України до ЄС у 2025 році стали 10 країн ЄС, з яких: Польща, з часткою 26,5% і яка є найбільшим торговельним партнером України серед всіх країн світу; Німеччина з часткою 12,8%, Румунія – 10,2%, Італія – 8,4%, Нідерланди – 7,1%, а також Угорщина, Іспанія, Словаччина, Чехія і Франція з частками від 5,9 до 3,5%, показники яких представлені на рис.2.5.

До Польщі Україна експортує такі товарні позиції як різні види олії (соняшникову, ріпакову), макуху від переробки сої та соняшнику, насінні ріпаку, кукурудзу, пшеницю, соєві боби, залізні концентрати і руди, вироби з деревини, ДСП, листи для облицювання, лісоматеріали тощо. Німеччина купує в Україні в основному продукцію машинобудування, кабельну продукцію, а також безшовні металеві труби, вироби з вуглецевої сталі, вироби з деревини тощо. До Румунії Україна експортує такі ж товари як і до Польщі, а також цукор, прутки з вуглецевої сталі, паливною деревиною. Іспанія надає перевагу сільськогосподарським товарам (кукурудза, пшениця, ячмінь), соняшниковій олії, а також чавуну, металевим трубам, металопрокату.

ПОЛЬЩА 26,5%	Румунія 10,2%	Угорщина 5,9%	Чехія 4,3%	Австрія 2,4%
	Італія 8,4%	Словаччина 4,8%	Іспанія 5,2%	Решта країн ЄС
Німеччина 12,8%	Нідерланди 7,1%	Франція 3,5%	Болгарія 2,9%	Литва 1,9%

Рисунок 2.5 – Географічна структура товарного експорту України до ЄС у 2025 році

Джерело: складено автором на основі [10]

Слід зазначити, що з 2022 року після повномасштабного вторгнення в Україну рф експортні товари до країн ЄС стали менш диверсифіковані.

Цікаво відмітити, що з 2019 року частка Польщі у експортних поставках з України становила 13% від загального обсягу і лише за 6 років ця частка збільшилася на понад 13,5%. На 11,3% збільшилась частка Румунії завдяки своїм морським портам, які стали своєрідним логістичним центром для транзиту товарів з України на ринки інших країн світу. Також збільшилися обсяги експортних поставок до Іспанії на 1,4%. При цьому з деякими країнами ЄС дещо скоротилися експортні поставки з України. Наприклад, така країна як Німеччина у 2025 році майже відновила свою частку в порівнянні з 2019 роком, Угорщина на 0,4%, Нідерланди на 2,8% і така тенденція пов'язана завдяки скороченню українського експорту електропроводки для транспортних засобів та електроводонагрівачів.

ПОЛЬЩА 23,8%	Словаччина 8,2%	Італія 5,8%	Нідерланди 3,9%	Австрія 2,1%
	Угорщина 7,5%	Франція 4,7%	Литва 3,4%	Решта країн ЄС
Німеччина 16,4%	Румунія 6,9%	Чехія 4,2%	Болгарія 2,8%	Іспанія 1,8%

Рисунок 2.6 – Географічна структура товарного імпорту України до ЄС у 2025 р.

Джерело: складено автором на основі [10]

В напрямку поставки імпортих товарів в Україну з країн Європейського Союзу ситуація виглядає наступним чином. Найбільшими партнерами України залишається Польща з часткою 23,8% в загальному обсязі імпортих поставок з ЄС, Німеччина – 16,4%, Словаччина – 8,2%, Угорщина – 7,5%, Румунія – 6,9%, Італія – 5,8%, Франція – 4,7%, Чехія – 4,2%, Нідерланди – 3,9%. Такі країни ЄС як Литва, Болгарія, Австрія, Іспанія, Бельгія та Швеція мають частку товарного імпорту від 3,4% і менше (рис.2.6).

Географічна структура імпорту до України з країн-партнерів Європейського Союзу свідчить, що основні групи товарів, які поставлялися в Україну – це технологічні та енергетичні товари, які потребувала країна у складний період 2025 року.

Основні товарні групи, які Україна імпортує з Польщі це нафтопродукти і природний газ, азотні добрива, бітум нафтовий, коксоване вугілля, корм для тварин, полімери миючі засоби, лікарські засоби, а також сири та кондитерські вироби. Німеччина поставляє в Україну в більшості лікарські засоби,

нафтопродукти, природний газ, корми для тварин, сири, каву, засоби захисту рослин. Словаччина поставляла в Україну здебільшого електричну енергію, нафтопродукти та метали. З Угорщини Україна отримувала нафтопродукти (дизельне паливо), добрива та товари фармацевтичної галузі. Румунія здійснювала поставки палива, машинобудівної продукції та прокату. Україна імпортує з Італії устаткування та обладнання для харчової галузі, побутову техніку, вироби легкої промисловості.

На відміну від експортних товарів імпорт до України з країн ЄС після 2022 року став більш диверсифікованим за географічною складовою.

Такий важливий показник в економіці кожної країни світу як «сальдо торговельного балансу» для України в 2025 році з 27 країнами ЄС становив майже 63 млрд дол. США, з яких на долю експортованих товарів і послуг припадало – 23,3 млрд дол США, а на імпорт 39,6 млрд дол США. Таким чином, за даними Державної митної служби України торговельне сальдо України з країнами ЄС у 2025 році має від’ємне значення становить -16,3 млрд доларів США, що свідчить про глибокий дефіцит торговельного балансу України з країнами ЄС (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Показники обсягів експортно-імпортних операцій України з найбільшими торговельними партнерами країн Європейського Союзу у 2025 році

№	Країна ЄС	Показники експорту, млрд дол США	Показники імпорту, млрд дол США	Сальдо (+/-), млрд дол США	Коефіцієнт покриття експорту імпортом
1	Німеччина	2,4	6,6	-4,2	0,36
2	Польща	5	7,9	-2,9	0,63

3	Італія	2	3,1	-1,1	0,65
4	Угорщина	1,1	2,4	-1,3	0,46
5	Чехія	1	1,9	-0,9	0,53
6	Словаччина	0,9	1,8	-0,9	0,50
7	Франція	0,7	1,8	-1,1	0,39
8	Нідерланди	1,5	1	0,5	1,50
9	Іспанія	2,2	1,2	1	1,83
10	Румунія	1,8	1,5	0,3	1,20

Джерело: Державна митна служба [11]

За даними Державної митної служби України показник «Сальдо торговельного балансу» у 2025 році досягнув свого позитивного виміру тільки з сімома країнами ЄС (довідково: в 2019 році таких країн було чотирнадцять). Найбільше позитивне сальдо Україна має за результатами торговельних відносин з Іспанією (+1 млрд дол. США), Нідерландами (+ 0,5 млрд дол. США), Румунією (+0,3 млрд дол. США). Також така тенденція, але із незначними обсягами, спостерігається з Португалією, Ірландією, Кіпром та Мальтою.

З іншими 20 країнами Європейського Союзу Україна має негативне сальдо торговельного балансу. Найбільший дефіцит торговельного балансу Україна має з Німеччиною (-4,2 млрд дол. США) та Польщею (-2,9 млрд дол. США). Понад 1 млрд дол. США становить дефіцит з такими країнами як: Італія та Угорщина. При цьому коефіцієнт покриття імпорту експортом з країнами ЄС у 2025 році становить 0,58 (або 58,8%).

Найменш збалансованими торговельні відносини складаються з такими країнами: Ірландією – найменший коефіцієнт покриття експорту імпортом – 0,08, Швецією – 0,1; Фінляндією – 0,16; Грецією – 0,19; Словенією – 0,27 і Францією – 0,36.

Звертаємо увагу й на структурні диспропорції у українському експорті до країн ЄС. Серед топ-20 товарів, які Україна експортує до країн ЄС майже половина (8 позицій належить до сільськогосподарської сировини), а саме: кукурудза, пшениця, ячмінь, ріпак, соя і макуха з неї, насіння соняшнику і макуха з нього, з яких випереджає кукурудза з часткою 13,2%.



Рисунок 2.7 – ТОП 20 товарних позицій в експорті України з ЄС у 2025 році, млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [11]

Стільки ж товарних позицій відноситься до товарів первинної обробки металургійної і харчової промисловості і ще двома позиціями представлена продукція залізрудної сировини [60] (рис.2.7).

І лише по одній позиції мають меблева галузь та електричне устаткування, а саме – комплекти проводів для транспортних засобів.

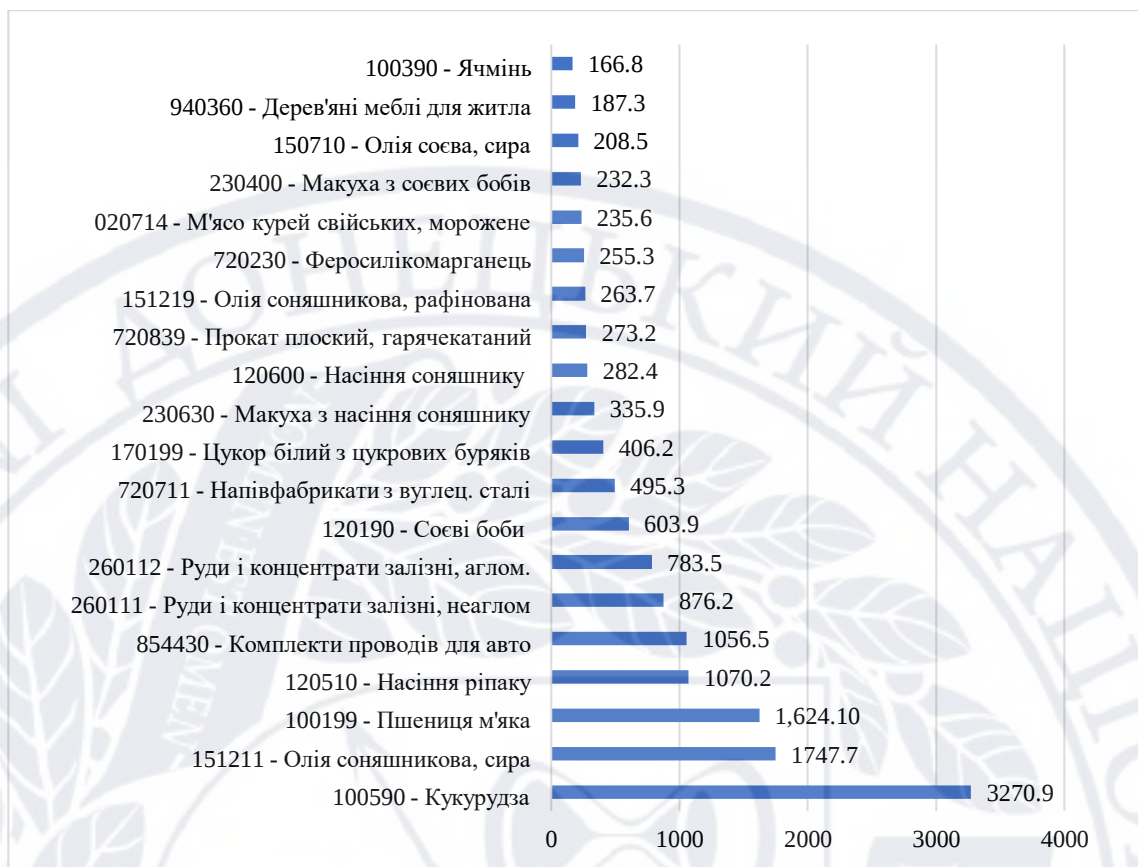


Рисунок 2.8 – ТОП 20 товарних позицій в імпорті України з ЄС у 2025 році, млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [60]

Результати аналізу товарного імпорту до України з країн ЄС із врахуванням шестизначних кодів класифікації УКТЗЕД свідчить, що серед ТОП 20 товарних позицій 60% (12 позицій) належить до продукції машинобудування (рис. 2.8). П'ять позицій (25%) – відноситься до товарів паливно-енергетичного комплексу, 9,3% продукції відноситься до важких і середніх дистилятів нафти. Інші товари (5,7%) – це продукція хімічної галузі та корми для домашніх тварин.

Якщо порівнювати товарну структуру імпорту до України з країн ЄС, то увагу на себе звертають нові товари у ТОП 20: зброя та військове обладнання, електроопалювальні прилади, більший різновид продукції паливно-енергетичного комплексу, а також літальна техніка – продукція притаманна країні, де відбувається війна.

2.3 Проблемні питання на шляху налагодження співпраці України з ЄС

Військові дії в Україні значно вплинули на структуру та динаміку торговельно-економічних відносин з країнами Європейського Союзу. Сталі та стабільні зв'язки, що були налагоджені до повномасштабного вторгнення РФ, а також логістичні обмеження, спричинені війною, призвели до посилення інтеграційних процесів з ЄС. В першу чергу йдеться про такі країни як Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина, Болгарія – найближчі сусіди України [27]. Також військові дії в Україні значно вплинули на зміну товарних потоків. Як зазначалося в нашій роботі експорт з України сьогодні представлений в основному сировинними сільськогосподарськими товарами та переробної харчової промисловості, а в імпортних товарах до України – домінує продукція машинобудівної галузі та енергоресурси. Можна зазначити, що аналіз торговельно-економічного співробітництва України та ЄС за останні чотири роки дозволяє виявити слабкі місця такої співпраці та наявний потенціал щодо подальшого партнерства з країнами ЄС. Зрозуміло, що для реалізації своїх можливостей в подальшій співпраці на міжнародній арені, в тому числі і на ринках ЄС Україні необхідно визначити та подолати основні перешкоди, що стримують подальший розвиток таких відносин і співробітництва (рис. 2.9).

Війна в Україні значно вплинула на товарну структуру торгівельних відносин України з країнами ЄС. Відбулося руйнування виробничих потужностей у прифронтових регіонах України, бізнес був вимушений переміщатися в інші більш спокійні області та налагоджувати виробництво в нових умовах, щодня руйнується інфраструктура, в тому числі і енергетична, відбуваються вимушені міграційні процеси як робочої сили так і просто населення України тощо. Усі ці процеси вплинули на скорочення експорту з України традиційних товарів та збільшення інших товарів та зміну умов та способів постачання цієї продукції.



Рисунок 2.9 – Фактори, що стримують розвиток торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС

Джерело: складено автором на основі [28]

Важлива роль у зазначених змінах належить рішенням політичних еліт як з боку української сторони так і країн ЄС. Так торговельні відносини відповідних сторін в сучасних реаліях щодня стикаються з певними проблемами, що зумовлені логістичними та адміністративними бар'єрами. Незважаючи на прийняту у жовтні 2022 року Конвенцію про процедуру спільного транзиту, українські експортери відчують постійний тиск та не можуть планувати свою діяльність та терміни поставки виготовленої продукції. Крім того, зростаючи обсяги поставок з України до країн ЄС завантажують не тільки автомобільну інфраструктуру, а також і залізничну, потужності якої не завжди відповідають зростаючим потребам експортних вантажів з України. Зрозуміло, що такі перешкоди мають негативний вплив на зростання конкурентоспроможності українського бізнесу на світових ринках, в тому числі на європейських та гальмує подальший торговельно-економічний розвиток між нашими країнами.

В даному контексті слід відмітити на очікуваний проект Connecting Europe Facility (CEF), який передбачає підтримку Європейського Союзу в сумі 25,8

млрд. євро для української залізничної системи. За даним проектом основна увага буде приділена [41]:

- вдосконаленню важливих пунктів пропуску та пов'язаних з ними перевантажувальних потужностей;
- розробці стратегій розвитку сучасної системи колії шириною 1435 мм в Україні;
- розробці супутніх проектів на ділянці між кордоном ЄС/України та Львовом

Таким чином основними бар'єрами, які стоять на перешкоді українських експортерів є наступні (рис. 2.10):

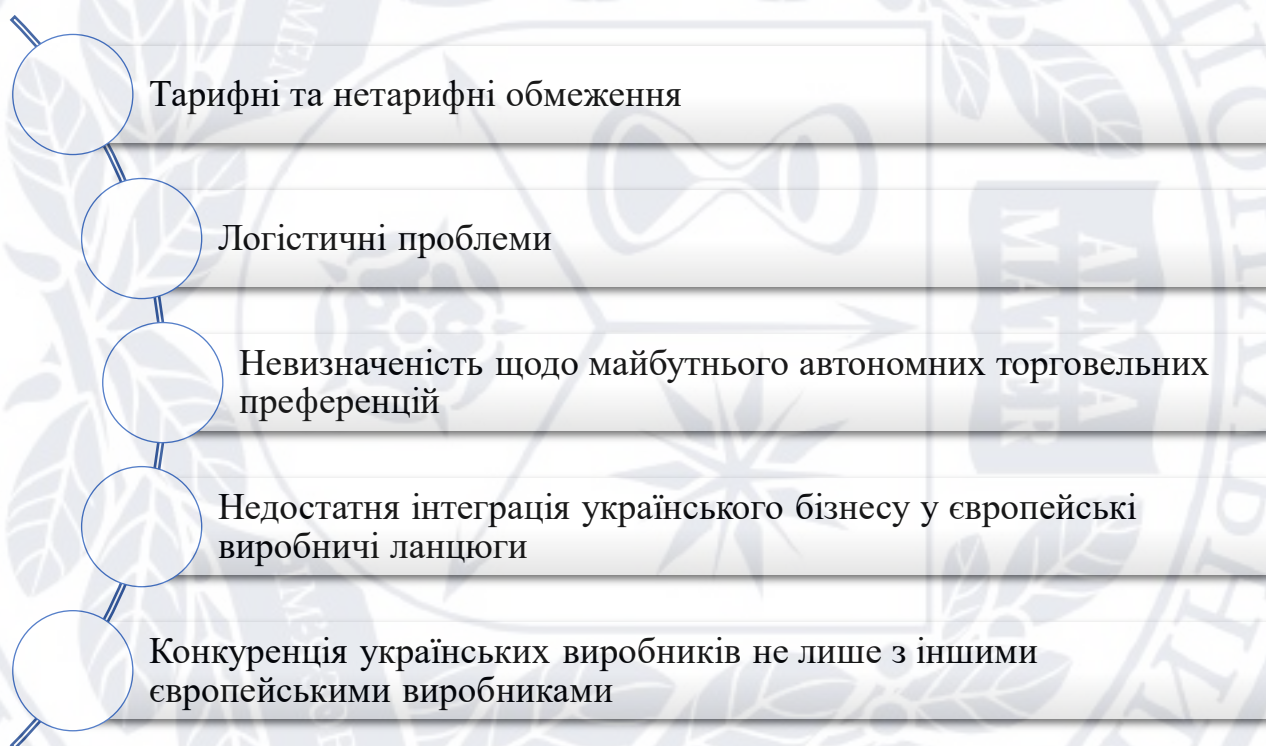


Рисунок 2.10 – Ключові бар'єри з якими стикається український бізнес при здійсненні ЗЕД

Джерело: складено автором на основі [41]

Також зазначаємо, що інтеграційні процеси України до Європейського Союзу відбуваються у часи складних та непередбачуваних світових тенденцій загострення геополітичної та економічної ситуації, що пов'язана з тривалою війною в Україні, загостренням конфлікту на Близькому Сході, яка має критичні

наслідки для всіх світових економічних процесів та негативно впливає на міжнародні відносини в цілому.

У світі вступу України до ЄС, для українського бізнесу залишаються актуальними питання, які сьогодні відчуються як виклики, що потребують економічної трансформації не тільки для всієї країни в цілому, але й для кожного суб'єкта економічної діяльності зокрема. Насамперед необхідно усвідомити той факт, що сьогодні від українських компаній вимагається впровадження стандартів і норм, що передбачені законодавством ЄС, а такі кроки вимагають чималих довгострокових інвестицій у своє переоснащення і удосконалення, без швидкого повернення дивідендів у вигляді прибутків від доступу до європейських ринків та підвищення своєї конкурентоспроможності.

Основними викликами, з якими сьогодні стикається український бізнес можна вважати наступні:

Фінансові витрати. Для вступу до ЄС необхідно виконувати цілий ряд зобов'язань, які вимагають значних довгострокових інвестицій у систему сертифікації, модернізацію устаткування та обладнання, відповідність якісними параметрам, аудиторським вимогам тощо. Для деяких галузей такі вимоги значно збільшують собівартість продукції, впливають на рівень їх конкурентоспроможності, викликають кадровий дефіцит тощо.

Адміністративні обмеження. Адаптація українського бізнесу до європейського законодавства поширюється на значну кількість галузей – від трудових відносин до екологічних питань та впровадженню захисту даних та використання сертифікованих програм та систем технічного оснащення. Для українського бізнесу, особливо малого та середнього підприємництва, відчувається брак ресурсів (фінансових, професійних, людських) для вчасного відслідковування змін у законодавчих актах, нових вимогах, з метою вчасного реагування на підготовку необхідних звітних та регламентних документів. Таким чином, бізнес потребує в першу чергу методичної підтримки для запровадження нових вимог і безпомилкового виконання усіх норм чинного законодавства.

Стратегічні виклики низьковуглецевого розвитку. «Зелений курс», притаманний для країн Європейського Союзу (Green Deal) ставить нові вимоги українському бізнесу щодо впровадження сталого розвитку. У країнах ЄС навіть маленькі господарства ставляться відповідально до цих вимог, а саме контролюють кількість викидів, ведуть облік необхідних даних, забезпечують упровадження екологічно чистих технологій тощо. Такі нововведення для багатьох українських суб'єктів господарювання є неможливими через високу вартість і складність установки, відсутність державної підтримки, дефіцит професійних кадрів тощо. І в найближчий час для багатьох представників українського бізнесу буде великою проблемою здійснення зовнішньоекономічної діяльності саме через відсутність відстеження «вуглецевого сліду» (декарбонізації).

Ускладнене залучення міжнародної підтримки. На сьогодні в Україні здійснюють діяльність численні міжнародні фонди та програми підтримки (грантова допомога, пільгові кредити), які покликані фінансувати підтримку здійснення реформ у напрямку вступу України до ЄС. Разом з тим, доступ до таких програм є обмеженим саме для представників бізнесу (особливо МСП) через складність процедур отримання, незрозумілість і заплутаність умов, обмеженість інформації, що потребують залучення досвідчених фахівців у напрямку отримання різноманітних фінансових допомог. Така ситуація призводить до того, що бізнесу майже неможливо отримати додатковий ресурс для вирішення необхідних умов свого подальшого існування як активного гравця у конкурентному середовищі європейських умов і стандартів без додаткової зовнішньої підтримки.

Український бізнес відчуваючи тиск євроінтеграційних змін потребує підтримки з боку держави створення умов за яких українські компанії будуть здатні пройти цей непростий шлях і зберегти свою життєздатність та конкурентоспроможність.

Основними напрямками підтримки можна вважати наступні:

- **Фінансова допомога та стимули** (надання пільгових кредитів, грантові ресурси, податкові канікули тощо). При цьому забезпечив спрощення необхідного інструментарію для його доступності.

- **Організаційно-консультативна допомога** (створення чітких і зрозумілих «дорожніх карт» для бізнесу, де були б зазначені конкретні вимоги для вступу до ЄС). Проведення різноманітних тренінгів, семінарів з сертифікації продукції, надання інформаційно-роз'яснювальних матеріалів з адаптації (актуально для СВМ, оскільки з 2026 року стартувала обов'язкова комерційна фаза чи *«Гайд з GDPR: практичний посібник з комплаєнсу»*).

- **Консультативний супровід гармонізації законодавства.** (забезпечення домовленостей про перехідні періоди з метою пом'якшення навантаження на бізнес). Такі механізми мали місце при вступі інших країн до ЄС і можуть стати прийнятними для українського бізнесу зокрема.

- **Експертний супровід забезпечення ринкової конкуренції** відповідно до стандартів ЄС. Така підтримка має бути цільовою. Головне уникати зволікання з реформами та ініціювати модернізацію бізнесу, впроваджувати інновації та сприяти підвищенню продуктивності. Як результат – всі отримують переваги: бізнес – оновиться та отримає нові ринки збуту, держава – економічне піднесення, ЄС – сильних та надійних партнерів.

Таким чином, адаптація до стандартів ЄС – це не лише про політику та нормативну базу. Справжній тест на стійкість має пройти кожен окремий підприємець, який щодня шукає баланс між регуляторним комплаєнсом та збереженням операційної ефективності. В сучасних реаліях уряд, бізнес-асоціації та партнери мають об'єднати зусилля: діяти на випередження, без зволікань та забезпечити бізнесу необхідний навчально-консультативний супровід. Наша мета – щоб цей перехід не став тягарем для малого й середнього бізнесу, а перетворився на стимул до конкуренції та основу для майбутнього економічного піднесення країни.

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ПОГЛИБЛЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

3.1 Стратегічні перспективи та пріоритетні вектори поглиблення торговельно-економічного співробітництва України та ЄС

Аналіз динаміки товарообігу між Україною та Європейським Союзом свідчить про наявність глибоких структурних дисбалансів, які в довгостроковій перспективі не відповідають стратегічним інтересам національного господарства. Завершення у 2026 році перехідного періоду лібералізації митних тарифів, передбаченого Угодою про асоціацію, а також досвід дії режиму тимчасових Автономних торговельних заходів («економічного безвізу») підтвердили ключову тезу: сама по собі лібералізація торгівлі не здатна змінити якісну структуру товарообігу, вона лише консервує та посилює наявні тренди.

Сучасна архітектура двосторонньої торгівлі характеризується певними критичними деструктивними тенденціями, які представлені на рис.3.1.

Для математичного та аналітичного підтвердження чи спростування цих тенденцій вважаємо за доцільне провести дослідження та розрахунок індексу комплементарності торгівлі (Trade Complementarity Index – TCI) між Україною та ЄС. Цей показник відображає міру того, наскільки сторони є «природними торговими партнерами», тобто наскільки товарна структура експортної пропозиції України збігається зі структурою імпортного попиту ЄС (і навпаки).

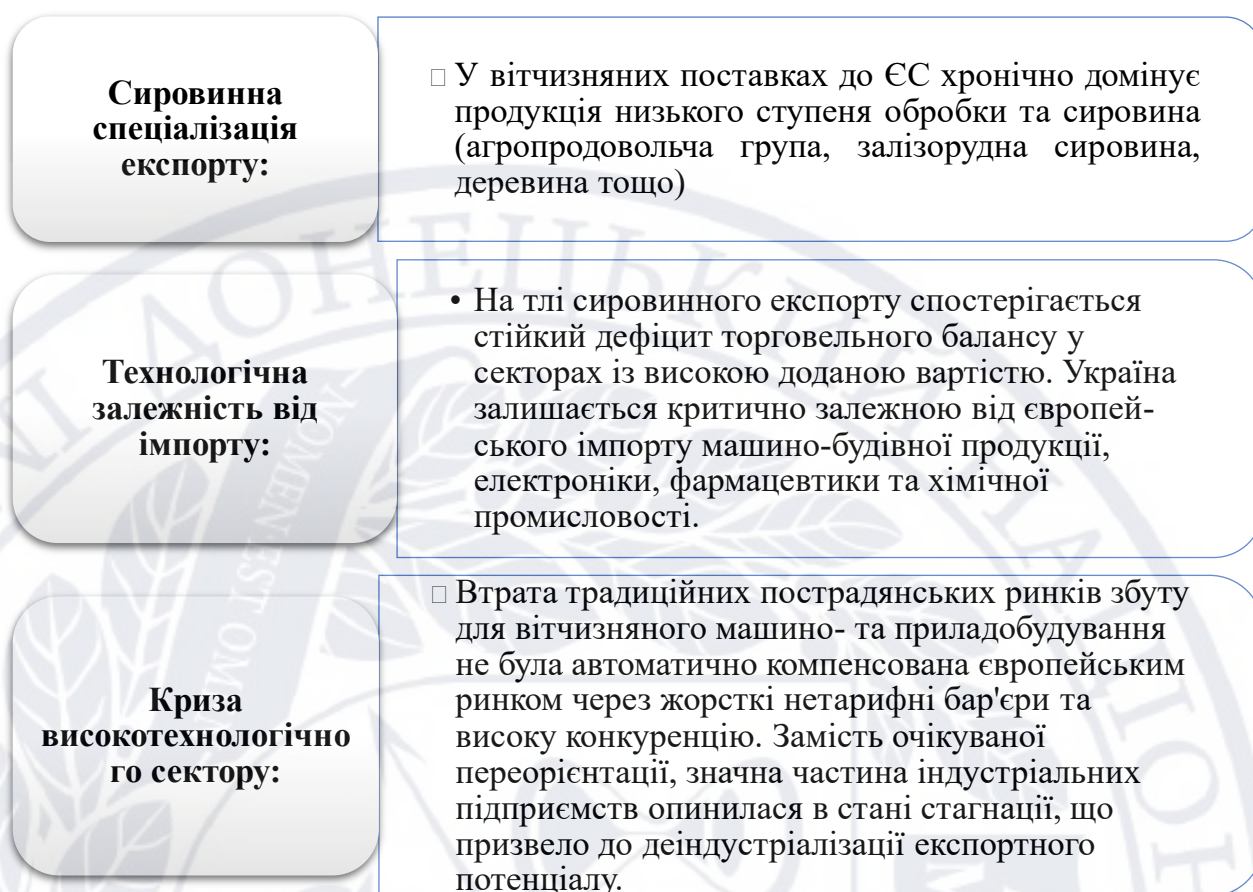


Рисунок 3.1 – Характеристика тенденцій сучасної архітектури двосторонньої торгівлі України та ЄС

Джерело: складено автором на основі [39]

Враховуючи те, що індекс комплементарності торгівлі є вагомим емпіричним індикатором збалансованості міждержавних економічних зв'язків, його розрахунок здійснюється на основі деталізованого масиву товарних позицій, наявних у двосторонньому обігу між Україною та Європейським Союзом. Оскільки загальний інтегрований показник формується на базі значної кількості номенклатурних кодів, у сучасній науковій практиці його прийнято диференціювати за двома ключовими напрямками:

Індекс експортної комплементарності України – відображає ступінь відповідності товарної структури українського експорту структурі імпортного попиту країн ЄС. Цей показник дозволяє оцінити рівень затребуваності

вітчизняної продукції на європейському ринку та визначити потенціал розширення збуту;

Індекс імпортової комплементарності України – демонструє рівень сумісності структури українського імпорту зі структурою експортної пропозиції Європейського Союзу. Він слугує індикатором технологічної та ресурсної залежності національного господарства від поставок європейських товарів.

Такий двовекторний підхід забезпечує можливість не лише оцінити загальну інтенсивність торгівлі, а й виявити приховані структурні асиметрії у відносинах між партнерами

Аналіз динаміки двостороннього товарообігу, проведений за офіційними даними Державної служби статистики України, Державної митної служби України та Статистичної служби Європейського Союзу (Eurostat) за період 2019–2025 років, дозволив розрахувати та виявити динаміку індексу комплементарності торгівлі між Україною та ЄС, яку представлено в таблиці 3.1.

Розрахунок показників здійснено за 100-бальною шкалою, де максимальне значення (100 балів) свідчить про абсолютну комплементарність (збіг) торговельних структур сторони пропозиції та сторони попиту.

Представлена динаміка індексів комплементарності торгівлі наочно підтверджує тезу про асиметричний характер інтеграції.

Протягом усього досліджуваного періоду (2019–2025 рр.) спостерігається стійкий розрив між TIC_X та TIC_M . Індекс імпортової комплементарності України (TIC_M) стабільно утримується на високому рівні (понад 70% у 2022–2025 рр.). Це свідчить про те, що структура європейського експорту майже ідеально відповідає потребам українського ринку, який гостро потребує складного обладнання, транспортних засобів, медикаментів та енергоносіїв для підтримання життєдіяльності та відновлення.

Таблиця 3.1 – Розрахунок індексу комплементарності торгівлі між Україною та ЄС у 2019–2025 рр.

Рік	Індекс	Індекс імпортової	Загальний інтегрований	Характер та основні чинники впливу на двосторонню торгівлю
-----	--------	-------------------	------------------------	--

	експортної комплементарності України, TCl_X , %	комплементарності України, TCl_M , %	показник сумісності, %	
2019	46,2	68,4	57,3	Стабільний допандемічний період. Високий імпорتنний індекс відображає високу потребу України в європейських машинах та хімії.
2020	44,8	65,1	54,9	Спад через пандемію COVID-19. Локдауни та розрив логістичних ланцюжків знизили взаємний попит на промислові товари.
2021	48,1	69,2	58,6	Постковідне відновлення. Стрімке зростання світових цін на сировину та агропродукцію штучно підвищило експортну комплементарність України.
2022	39,5	74,3	56,9	Шок повномасштабної війни. Руйнування металургії знизило $\$TCl_X$. Водночас $\$TCl_M$ рекордно зріс через критичну потребу України в європейському паливі, зброї та гуманітарних товарах.
2023	41,2	72,1	56,6	Дія «економічного безвізу». Експорт адаптувався завдяки «Шляхам солідарності» (зерно, олію), але розпочалися перші торговельні суперечки з сусідами (Польща, Угорщина).
2024	38,4	70,8	54,6	Падіння експортного індексу через блокування кордонів польськими фермерами та повернення перших квот/обмежень (emergency brake) на український цукор та курятину.
2025	36,9	71,5	54,2	Поглиблення структурної асиметрії. Фіксація України в сировинній ніші на тлі високої залежності від високотехнологічного імпорту з ЄС для відбудови інфраструктури.

Джерело: розраховано та сформовано автором на основі даних [10, 61]

Натомість індекс експортної комплементарності України (TCl_X) демонструє регресивну динаміку, скоротившись із 48,1% у 2021 році до 36,9% у 2025 році. Таке падіння зумовлене двома факторами: по-перше, фізичним руйнуванням промислових гігантів Сходу України (що знизило експорт товарів із високим ступенем переробки), по-друге, посиленням протекціонізму самого ЄС щодо українського агросектору (впровадження захисних лімітів у 2024-2025 рр.).

Низьке значення TCI_x (36,9%) означає, що європейський внутрішній ринок стає все менш сумісним із поточною сировинною структурою української пропозиції. Лібералізація торгівлі вичерпала свій позитивний ефект, і подальше пасивне перебування в межах чинних умов призведе до остаточного закріплення за Україною статусу сировинного донора. Держава потребує радикальної зміни економічних пріоритетів – переходу від сировинної моделі до розвитку високотехнологічних виробництв із високою доданою вартістю.

Зважаючи на те, що індекс експортної комплементарності України (TCI_x) скоротився до 36,9%, ключовим стратегічним пріоритетом має стати не просто кількісне нарощування експорту, а його якісна диверсифікація через такі вектори подальшого розвитку:

1. Україна має передбачити шляхи переходу від концепції «вільної торгівлі» до «структурної інтеграції».

Слід зазначити, що тривале пасивне використання режимів лібералізації торгівлі через поглиблену та всеохопну зону вільної торгівлі та «економічний безвіз» – повністю вичерпало свій потенціал.

Україна має поглиблювати співробітництво через ініціювання впровадження спільних виробничих ланцюжків (vertical integration), а не просто на традиційному і звичному обміні товарами.

Інтеграція українських виробників у європейські ланцюги доданої вартості – це шанс для нашої країни стати потужною та логістично зручною альтернативою постачальникам з Азії. У контексті глобальних трендів *near-shoring* та *friend-shoring*, такий крок прямо відповідає архітектурі нової економічної безпеки ЄС. Реалізація цього потенціалу потребує переходу від сировинного експорту до створення спільних підприємств у високотехнологічних секторах: оборонній промисловості (ОПК), енергетиці, машинобудуванні та авіакосмічній галузі».

2. Трансформація моделей агропродовольчого співробітництва

Запровадження захисних лімітів з боку ЄС у 2024–2025 роках свідчить про те, що традиційний експорт сировини вичерпав свій потенціал і створює

політичну та економічну напругу між партнерами. У зв'язку з цим виникає необхідність переформатування двостороннього співробітництва у площину спільного інвестування.

Головним стратегічним пріоритетом у цьому контексті є розбудова кластерів глибокої агропереробки на території України із залученням європейського капіталу. Основним інструментом реалізації цієї стратегії має стати переорієнтація вітчизняного експорту на біокомпоненти (зокрема біоетанол та біометан). Актуальність цього кроку посилюється тим, що раніше значні обсяги зазначеної продукції імпортувалися до ЄС із країн Східного регіону, відносини з якими наразі є геополітично напруженими. Оскільки біокомпоненти є критично важливими для виконання кліматичної стратегії ЄС (*European Green Deal*), заміщення ненадійних постачальників українською продукцією дозволить не лише уникнути класичних аграрних квот, а й забезпечити стале, безпечне та взаємовигідне економічне партнерство.

3. «Зелена» індустріалізація та забезпечення «промислового безвізу»

Для підвищення індексу технологічної складності експорту ($TSCI_x$) виникає необхідність відновлення промислового експорту України на новій технологічній базі. Головним пріоритетом у цьому напрямі є формування «зелених» індустріальних парків, орієнтованих на ринок ЄС. Основним інструментом для реалізації цього завдання має стати підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Угоди АСАА, або «промислового безвізу»), що дозволить усунути технічні бар'єри у торгівлі. Крім того, важливою умовою є синхронізація з європейським механізмом прикордонного вуглецевого коригування (СВАМ або часто просто «вуглецевий податок на імпорт»). Це дозволить уникнути додаткового оподаткування українського експорту в майбутньому та підвищить його конкурентоспроможність.

4. Оборонно-промислова інтеграція як новий драйвер експорту

Даний крок передбачає перехід України від сировинної моделі до експорту високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю. Інноваційний

стрибок вітчизняного військово-промислового комплексу дозволить залучити тривалі валютні надходження та вирівняти дефіцит торговельного балансу. Стратегічним пріоритетом є включення України до Європейської оборонно-промислової стратегії (EDIS), а практичним інструментом – спільне виробництво систем РЕБ, БПЛА, робототехніки та безпекового софту.

Така кооперація безпосередньо підвищує індекс сумісності (TCI_X) українського озброєння з архітектурою НАТО та ЄС, спрощує вихід на міжнародні ринки та стимулює приплив прямих іноземних інвестицій у наукомісткий сектор економіки.

Зазначене актуалізує негайну зміну парадигми державної протекціоністської політики. Замість пасивного очікування переваг від вільної торгівлі, Україна має реалізувати агресивну промислову та інноваційну стратегію на національному рівні. Головною метою цієї політики має стати штучне стимулювання конкурентоспроможності українських виробників продукції з високою доданою вартістю, що дозволить змінити характер комплементарності у відносинах з ЄС із «сировинно-залежного» на «технологічно-партнерський».

Враховуючи зазначене, акцентуємо увагу на необхідності докорінної зміни парадигми державної протекціоністської політики України. Замість пасивного очікування преференцій від режиму вільної торгівлі, держава має перейти до реалізації проактивної промислової та інноваційної стратегії. Ключовим вектором цієї політики має стати цілеспрямоване підвищення конкурентоспроможності українських виробників продукції з високим ступенем переробки (високою доданою вартістю). Це дозволить трансформувати характер комплементарності у торговельно-економічних відносинах із ЄС із сировинно-залежної моделі на рівноправне технологічне партнерство.

3.2 Забезпечення екологізації торгівлі України та адаптація до вимог європейського «зеленого курсу»

Руйнівні наслідки повномасштабного вторгнення РФ змушують Україну шукати нові підходи до національного розвитку і подальшого відновлення. Масштаб завданих збитків показує, що просте копіювання застарілих технологій та інфраструктури є неефективним. Повоєнне відновлення має базуватися на глибокій модернізації та переосмисленні стратегічних пріоритетів держави. Оптимальною моделлю для такого якісного переходу є концепція «зеленого» відновлення. У нашому дослідженні ми розглянемо цей напрямок розвитку як комплексну платформу, що не лише мінімізує екологічні ризики, а й стимулює економічне зростання та гарантує соціальну стабільність на засадах сталого розвитку.

Впровадження концепції зеленого відновлення (Green Recovery) в Україні має розглядатися не тільки як екологічна ініціатива, а як стратегічний інструмент повної трансформації держави. Для глибокого розуміння дану модель слід розглядати через призму трьох взаємопов'язаних компонентів:

Екологічний вектор: передбачає не просто ліквідацію наслідків воєнних дій (демінування, очищення ґрунтів та водойм), а й перехід до низьковуглецевої економіки. Це включає розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності житлового та промислового секторів, а також упровадження засад циркулярної економіки (економіки замкненого циклу), де будівельні відходи від руйнувань переробляються для нового будівництва.

Економічний вектор: базується на принципі «build back better» (відбудувати краще, ніж було). «Зелена» модернізація промисловості та інфраструктури дозволить підвищити конкурентоспроможність українського бізнесу на європейському ринку, залучити прямі іноземні «зелені» інвестиції та створити нові високотехнологічні робочі місця.

Соціальний вектор: орієнтований на створення безпечного та інклюзивного життєвого простору для населення. Екологічна безпека безпосередньо впливає на здоров'я громадян, а децентралізація енергетичної

системи (наприклад, сонячні станції для лікарень та соціальної сфери) гарантує життєстійкість та енергетичну незалежність місцевих громад.

Аналогічні засади декарбонізації та сталого розвитку закладені в основу сучасного законодавства Європейського Союзу, яке регулює процеси екологічної трансформації [13]. Протягом останніх років в ЄС було сформовано комплексну нормативно-правову базу, що регламентує перехід до кліматичної нейтральності. Ключові нормативні акти ЄС, які визначають архітектуру «зеленого» розвитку представлено в таблиці 3.2.

Зазначені акти ЄС формують багатовимірну нормативну матрицю, яка охоплює не лише суто екологічні критерії, а й транскордонні вимоги до корпоративної звітності, фінансової прозорості, належної перевірки та міжінституційної відповідальності. Тому, перенесення європейських норм в українське законодавство не може бути вибірковим. Цей процес має бути системним, оскільки екологічні, соціальні та економічні інтереси держави в концепції сталого розвитку є нерозривно пов'язаними.

У свою чергу, критичний аналіз вітчизняних законодавчих ініціатив свідчить про наявність суттєвого розриву між задекларованими цілями «зеленого» відновлення України та їх реальним нормативно-правовим наповненням.

Таблиця 3.2 – Ключові нормативно-правові акти ЄС у сфері «зеленого» розвитку та сталого фінансування

№ з/п	Назва нормативно-правового акту ЄС	Основна суть та сфера регулювання
1	Європейський зелений курс (European Green Deal)	Політична та економічна стратегія досягнення кліматичної нейтральності європейського континенту до 2050 року.
2	Регламент ЄС 2020/852 про таксономію	Створення єдиної класифікаційної системи (таксономії) для визначення екологічно сталих видів економічної діяльності.

3	Директива 2003/87/ЄС	Заснування та регулювання функціонування системи торгівлі квотами на викиди парникових газів (СТВ) у межах ЄС.
4	Регламент ЄС 2019/2088 (SFDR)	Регулювання розкриття інформації щодо стійкості у секторі фінансових послуг для підвищення прозорості інвестицій.
5	Директива 2022/2464/ЄС (CSRD)	Встановлення жорстких вимог щодо звітності підприємств про корпоративний сталий розвиток.
6	Регламент ЄС 2023/956 (CBAM)	Створення Механізму прикордонного вуглецевого коригування для запобігання витоку вуглецю при імпорті товарів до ЄС.
7	Делегований Регламент ЄС 2023/2772	Затвердження уніфікованих європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS).
8	Директива 2024/1760/ЄС (CSDDD)	Впровадження обов'язкової належної перевірки (<i>due diligence</i>) корпоративної стійкості великих компаній щодо впливу на довкілля та права людини.

Джерело: сформовано автором на основі [14,47, 49, 54, 55, 57]

На сьогодні в Україні фактично відсутня комплексна нормативна база для екологічної перебудови, а єдиною профільною ініціативою є проєкт Закону України «Про засади зеленого відновлення України». Проте обмеження цього Законопроєкту лише одним європейським регламентом створює суттєві ризики для розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС. Фокусуючись виключно на внутрішній класифікації проєктів, документ не враховує нові правила міжнародної торгівлі, які вже зараз впроваджує Європейський Союз.

По-перше, розробники документу повністю залишили поза увагою європейський Механізм прикордонного вуглецевого коригування (CBAM), який є економічним ядром Європейського зеленого курсу. CBAM – це фактично «екологічне мито» на імпорт товарів із високим рівнем викидів CO₂ до ЄС. Якщо процес відбудови української промисловості не буде чітко пов'язаний із декарбонізацією, наші головні експортні товари – металургія, цемент, хімічна продукція та електроенергія – стануть фінансово неконкурентоспроможними на європейському ринку через величезні податкові стягнення на кордоні. Таким чином, проігнорувавши CBAM у поточному законі, Україна ризикує опинитися за бортом вільної торгівлі з ЄС.

По-друге, недосконалість Законопроєкту блокує інтеграцію українських підприємств у європейські ланцюги доданої вартості. Сучасний ринок ЄС вимагає від компаній суворої звітності про сталий розвиток (відповідно до Директиви CSRD) та перевірки екологічності всіх партнерів (Директива CSDDD). Оскільки вітчизняний Законопроєкт не впроваджує ці стандарти в Україні, європейські корпорації юридично не зможуть купувати українську продукцію або залучати наших виробників як субпідрядників, навіть якщо їхні товари будуть дешевими.

Натомість, системне доопрацювання нормативної бази та реальне «зелене» відновлення відкриє для торгівлі України та ЄС нові стратегічні перспективи (рис.3.2):

Ліквідація тарифних бар'єрів:	• модернізація підприємств за стандартами ЄС дозволить українським експортерам повністю уникнути оподаткування СВМ.
Залучення «зелених» інвестицій:	• адаптація європейської таксономії усуває регуляторні бар'єри для іноземного капіталу, дозволяючи фондам ЄС безпечно та прозоро інвестувати в модернізацію українських експортних галузей.
Статус надійного партнера:	• Україна зможе інтегруватися у внутрішній ринок ЄС не просто як постачальник сировини, а як виробник екологічно чистої, високотехнологічної продукції.

Рисунок 3.2 – Стратегічні перспективи торговельно-економічного співробітництва України та ЄС за умов «зеленого» відновлення

Джерело: складено автором на основі [7]

Таким чином, єдиний профільний проєкт Закону України «Про засади зеленого відновлення України» у поточному вигляді не здатний забезпечити повноцінний розвиток торговельних відносин з ЄС, оскільки він створює лише

базову класифікацію, але не захищає вітчизняний експорт від майбутніх транскордонних бар'єрів. Для зміцнення економічних зв'язків із європейським ринком цей документ необхідно трансформувати з суто екологічного акту на стратегічний інструмент зовнішньоторговельної політики України. З огляду на це, в межах даного дослідження вважаємо за доцільне розробити та запропонувати комплексні авторські пропозиції щодо вдосконалення зазначеного Законопроєкту, повний текст яких представлено у Додатку А.

Зважаючи на вищевикладені виклики у сфері зовнішньої торгівлі та євроінтеграції, саме адаптація критеріїв екологічної сталості стає головним фінансово-економічним фільтром для залучення іноземного капіталу. Оскільки проєкт Закону України «Про засади зеленого відновлення України» фокусується переважно на класифікаційній системі інвестицій, виникає об'єктивна потреба детально дослідити прикладне значення та інструментарій екологічної таксономії як базового елемента майбутньої модернізації.

Попри обмеженість аналізованого Законопроєкту, впровадження національної екологічної таксономії є фундаментальним кроком для економіки. Регламент ЄС 2020/852 закладає чіткі технічні критерії для оцінки «екологічної сталості» інвестицій, що дозволяє сформувати єдину державну систему класифікації. Застосування цього інструменту в Україні покликане вирішити три ключові завдання:

Ефективний перерозподіл капіталу: спрямування внутрішніх ресурсів та міжнародної фінансової допомоги виключно у ті проєкти, які підтримують довгострокові кліматичні цілі держави.

Забезпечення інвестиційної прозорості: формування зрозумілих і прогнозованих правил гри для міжнародних донорів, фондів та приватних інвесторів.

Викорінення практик грінвошингу (greenwashing): нівелювання маніпулятивних спроб бізнесу штучно створити імідж екологічно відповідальної компанії без наявності реальних природоохоронних результатів.

Орієнтуючись на європейську практику, вітчизняні підприємства та інфраструктурні проєкти зможуть претендувати на статус «екологічно сталих» і залучати цільове фінансування лише за умови відповідності щонайменше одній із шести стратегічних екологічних цілей ЄС, що представлені на рис. 3.3:

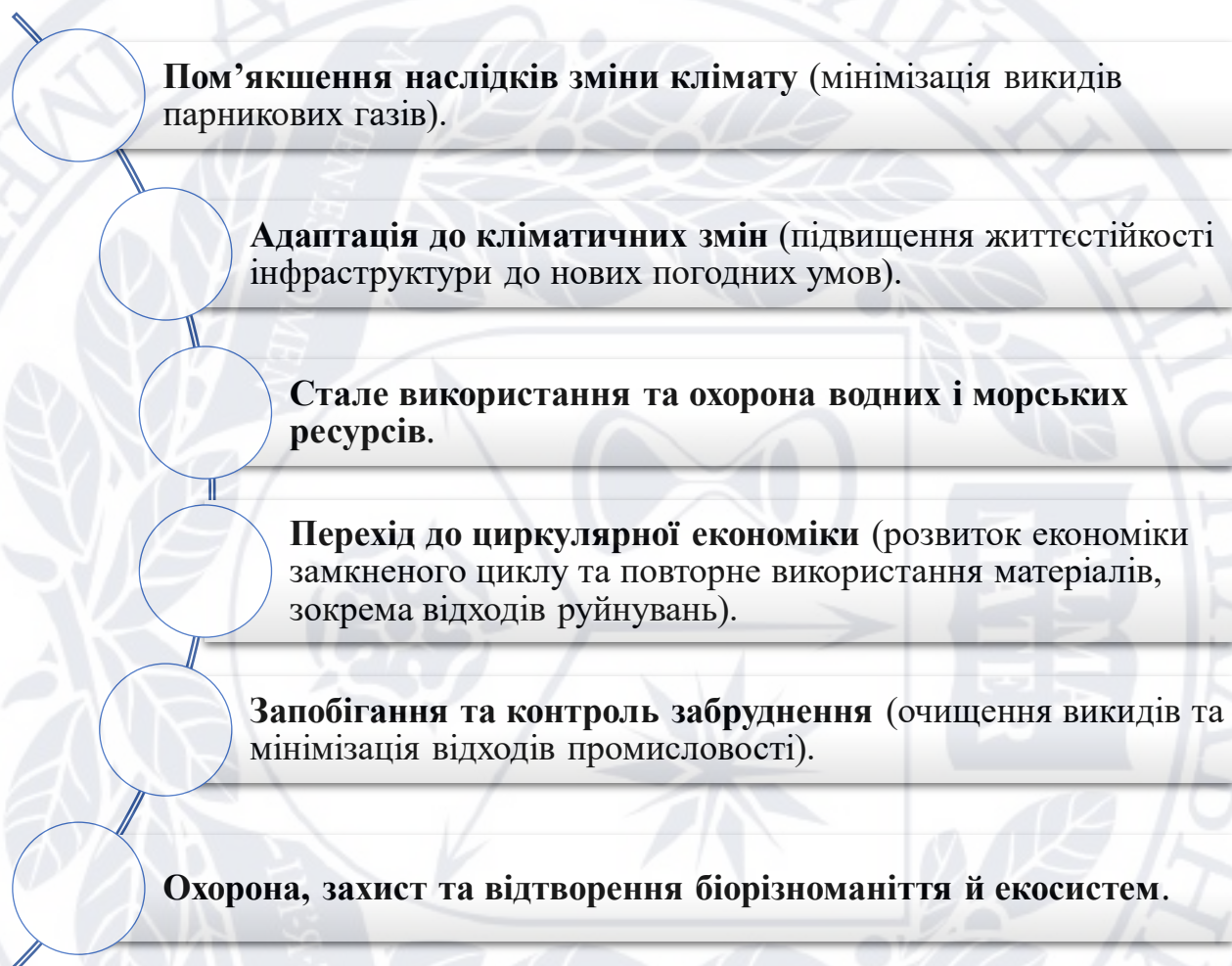


Рисунок 3.3 – Шість екологічних цілей сталого розвитку та зеленого фінансування

Джерело: складено автором на основі [13, 7]

Для практичного впровадження цих цілей на практиці розробляються спеціальні технічні скринінгові критерії. Вони дозволяють математично точними й верифікованими методами оцінити ступінь відповідності кожного окремого промислового чи інфраструктурного проєкту жорстким стандартам сталого розвитку.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що побудова ефективної системи «зеленого» відновлення України є неможливою без глибокої та системної синхронізації національного законодавства з правовим доробком Європейського Союзу. Проведений аналіз продемонстрував, що поточні вітчизняні законодавчі ініціативи є надто обмеженими та фокусуються лише на класифікаційних елементах, ігноруючи жорсткі інструменти регулювання міжнародного ринку, такі як механізм CBAM чи директиви щодо корпоративної звітності (CSRD/CSDDD). Упровадження запропонованих у цьому розділі авторських пропозицій та практичного інструментарію екологічної таксономії дозволить трансформувати екологічну політику держави у дієвий механізм зовнішньоторговельної інтеграції. Це не лише захистить український експорт від тарифних бар'єрів на кордоні з ЄС, а й відкриє для України доступ до масштабного європейського інвестиційного капіталу, забезпечуючи реальну, а не декларативну модернізацію економіки за принципом «відбудувати краще, ніж було».

3.3 Цифрова та технологічна інтеграція України до ринку ЄС у контексті завдань повоєнного відновлення

Процес повоєнного відновлення національної економіки України за умов сучасних геоekonomічних трансформацій не може обмежуватися лише механічним, фізичним відтворенням зруйнованого капіталу та лінійною відбудовою застарілої інфраструктури. Стратегічним імперативом для держави є забезпечення глибокої технологічної та цифрової інтеграції до внутрішнього ринку Європейського Союзу. Такий підхід дозволить мінімізувати ризики консервації застарілих індустріальних моделей радянського типу та закладе правові, організаційні й економічні підвалини для системного стрибка до інноваційної «Економіки 4.0».

У контексті формування стратегії зеленого відновлення України та поглиблення її торговельних відносин з Європейським Союзом, науково-

технологічне та цифрове співробітництво має розглядатися не як окрема ізольована галузь, а як базовий інструмент подолання нетарифних екологічних бар'єрів. Сучасна архітектура європейського ринку вимагає від українських експортерів не просто декларацій про екологічність, а точних, цифрових та верифікованих даних щодо вуглецевого сліду продукції. За таких умов диджиталізація, автоматизація та впровадження технологій штучного інтелекту (AI) стають технічною передумовою збереження та розширення українського експорту до ЄС.

Окремим стратегічним вектором інноваційного розвитку у процесі повоєнного відновлення має стати повноцінне приєднання України до Єдиного цифрового ринку ЄС (Digital Single Market – DSM). Це передбачає не просто копіювання окремих сервісів, а глибоку гармонізацію національного цифрового законодавства із європейськими інституційними стандартами (зокрема, з Регламентом *eIDAS* щодо електронної ідентифікації та довірчих послуг, а також директивами у сфері захисту даних).

У вимірі зовнішньої торгівлі такий крок дозволить ліквідувати транзакційні та регуляторні бар'єри, трансформуючи транскордонне співробітництво у безпаперовий, високошвидкісний процес.

Відтак, цифровий простір виступає технологічним сервісом, який безпосередньо обслуговує «зелений» експорт та екологічний моніторинг, оскільки будь-яка верифікація вуглецевого сліду (CBAM) чи відповідність критеріям екологічної таксономії потребує єдиних з ЄС цифрових стандартів передачі, захисту та інтелектуального аналізу великих масивів даних.

Для того щоб теоретично обґрунтовані цифрові інструменти набули прикладного характеру у межах реалізації стратегії зеленого відновлення, необхідна їх чітка архітектурна прив'язка до конкретних регуляторних вимог Європейського Союзу. З огляду на те, що європейський ринок трансформується у бік повної декарбонізації та прозорості ланцюгів постачання, кожен технологічний сервіс в Україні має виконувати функцію, що забезпечить усунення відповідного нетарифного або митного бар'єру.

Системне бачення того, як саме інноваційно-цифрові рішення, включно з інструментами штучного інтелекту, інтегруються в екологічну та торговельну політику ЄС, дозволяючи вітчизняним підприємствам адаптуватися до умов безмитної торгівлі, доцільно систематизувати у вигляді наочної матриці взаємодії, що викладена у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Синергетичний ефект при використанні цифрових інструментів та екологічних вимог ЄС у забезпеченні українського експорту

Екологічний / Торговельний бар'єр ЄС	Необхідний цифровий інструмент в Україні	Результат для міжнародних торговельних відносин
Регуляторні розбіжності та бар'єри внутрішнього ринку ЄС	Гармонізація нормативної бази та інтеграція до Єдиного цифрового ринку ЄС (Digital Single Market)	Отримання «цифрового безвізу»: взаємне визнання електронних підписів (eIDAS), довірчих послуг та укладання ЗЕД-контрактів онлайн у реальному часі.
Регламент ЄС про СВМ (вуглецеве мито)	Автоматизовані ІТ-платформи моніторингу та алгоритми штучного інтелекту (AI) для прогнозного моделювання й калькуляції емісії CO ₂	Звільнення українських експортерів від додаткового митного навантаження на кордоні з ЄС за рахунок точного предиктивного (прогностичного) аналізу викидів.
Директива ЄС про належну перевірку (CSDDD)	Технологія Blockchain (цифровий паспорт продукту) у синергії з AI-аудитом постачальників	Гарантія повної екологічної прозорості та автоматизований інтелектуальний контроль допуску українських товарів у ланцюги постачання ЄС.
Критерії Таксономії ЄС та принцип DNSH	Державна цифрова платформа «ЕкоСистема» / DREAM з інтегрованими ІІІ-модулями оцінки	Мінімізація суб'єктивного фактору, автоматичне проходження верифікації проєктів відбудови для отримання фінансування від інвесторів.

Джерело: складено автором на основі [21, 23, 26]

Слід зазначити, що при практичному впровадженні таких інновацій на рівні окремого підприємства-експортера недостатньо лише інституційної готовності ІТ-інфраструктури. Суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України слід надати покрокову дорожню карту, яка трансформує наявні цифрові процедури у всім зрозумілий бізнес-алгоритм.

Цей механізм послідовного проходження вітчизняним товаром «цифрового екологічного фільтра» від моменту проєктування об'єкту відбудови

до безпосереднього перетину кордону з ЄС, пропонується представити у вигляді такого алгоритму операційної діяльності, що представлений на рис. 3.4:

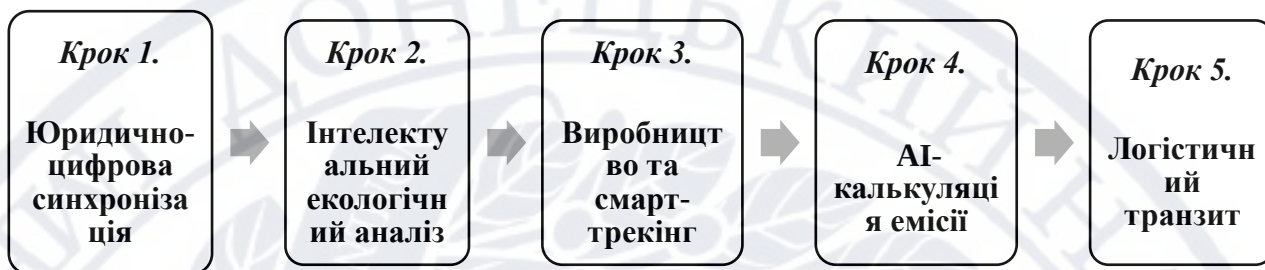


Рисунок 3.4 – Алгоритм проходження цифрового екологічного фільтра українським експортером

Джерело: складено автором

Представлений на рис. 3.4 алгоритм наочно демонструє покроковий механізм послідовного проходження вітчизняною продукцією комплексного «цифрового екологічного фільтра» у межах інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС. Організаційно-технологічна структура цього процесу передбачає п'ять послідовних етапів (кроків), кожен з яких забезпечує виконання конкретної регуляторної вимоги європейського законодавства:

На першому етапі (Крок 1) відбувається юридично-цифрова синхронізація контрагентів. Процес розпочинається з укладання зовнішньоекономічного контракту на модернізацію виробничих потужностей або безпосередній експорт товарів. Обов'язковою умовою на цьому кроці є транскордонне використання взаємно визнаних електронних цифрових підписів відповідно до європейських стандартів регламенту *eIDAS*, що мінімізує трансакційні витрати та бюрократичні затримки.

На другому етапі (Крок 2) здійснюється інтелектуальний екологічний аналіз. Будь-який проект відбудови чи поточна операційна діяльність підприємства підлягає автоматизованій оцінці через національну цифрову систему. Застосування інтегрованих модулів штучного інтелекту дозволяє без

суб'єктивного втручання верифікувати відповідність виробництва жорстким критеріям екологічної таксономії ЄС та базовому принципу *DNSH* («не завдай значної шкоди»).

Третій етап (Крок 3) охоплює стадію безпосереднього виробництва та смарт-трекінгу. На цьому рівні у виробничий процес інтегруються технології розподіленого реєстру (блокчейн), які фіксують та шифрують історію походження сировини. Паралельно за допомогою датчиків та нейромереж ведеться моніторинг утворення і переробки відходів. Це дозволяє українському підприємству повністю виконати суворі вимоги Директиви ЄС про належну перевірку корпоративної стійкості (*CSDDD*).

Четвертий етап (Крок 4) присвячений *AI*-калькуляції емісії парникових газів. Спеціалізовані промислові ІТ-платформи на основі навчених нейромереж здійснюють автоматизований розрахунок фактичного вуглецевого сліду кожної конкретної партії товару. Результатом цього кроку є генерація легітимного цифрового сертифіката, необхідного для безперешкодного проходження європейського митного екологічного бар'єра *CBAM*.

На завершальному, п'ятому етапі (Крок 5) реалізується логістичний транзит продукції. Завдяки попередній цифровій верифікації всіх екологічних параметрів, безпосереднє митне оформлення на кордоні з країнами ЄС відбувається за спрощеною процедурою спільного транзиту в межах системи «Цифрового безвізу» (*NCTS*), що виключає додаткові фінансові збори чи часові затримки.

Таким чином, запропонований на рис. 3.4 алгоритм дозволяє трансформувати складні європейські екологічні та митні регламенти у чітку послідовність операційних дій бізнесу, де цифрові технології та штучний інтелект мінімізують ризики нетарифних обмежень для українського експорту.

Водночас практична імплементація запропонованого алгоритму та інтеграція України до Єдиного цифрового ринку ЄС у процесі повоєнного відновлення неминуче зіштовхнеться із низкою інституційних, технологічних та

регуляторних викликів, які потребують системного вирішення на державному рівні:

По-перше, це проблема кібербезпеки та захисту критичної цифрової інфраструктури. Впровадження наскрізних технологій штучного інтелекту, систем автоматизованого моніторингу емісії та блокчейн-платформ для митниці створює великі масиви стратегічних даних. В умовах постійних гібридних та кібернетичних загроз захист цих каналів передачі інформації відповідно до європейських стандартів (зокрема, Директиви ЄС NIS 2) має стати першочерговим завданням для забезпечення надійності торговельних відносин.

По-друге, існує значний технологічний та фінансовий розрив між суб'єктами ЗЕД. Якщо великі промислові конгломерати мають ресурс для розробки та впровадження власних AI-модулів для калькуляції СВАМ, то малий та середній бізнес (МСП) часто позбавлений таких інвестиційних можливостей. Для запобігання технологічній дискримінації українських експортерів на ринку ЄС держава має передбачити створення безкоштовних або субсидованих уніфікованих цифрових рішень та інтерфейсів (API) на базі національних платформ.

По-третьє, гостро постає проблема дефіциту кваліфікованого людського капіталу. Ефективне функціонування «зеленого екологічного фільтра» вимагає наявності фахівців на стику двох дисциплін – екологічного менеджменту (аудиту) та інформаційних технологій (*Data Science*, адміністрування смарт-контрактів). Відтак, стратегія відновлення повинна включати програми рекваліфікації кадрів та адаптацію вищої освіти до запитів цифрової низьковуглецевої економіки.

Урахування та превентивне нівелювання зазначених ризиків дозволить мінімізувати інституційне тертя під час гармонізації цифрових просторів України та ЄС, перетворивши диджиталізацію на реальний інструмент стимулювання вітчизняного експорту.

Резюмуючи вищевикладене, слід зазначити, що інноваційно-технологічна та цифрова інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС у процесі повоєнного

відновлення виступає головним сервісним інструментом модернізації двосторонніх торговельних відносин та подолання нетарифних екологічних бар'єрів. Повноцінне приєднання до Єдиного цифрового ринку (DSM) за стандартами *eIDAS*, впровадження автоматизованого покрокового алгоритму «цифрового екологічного фільтра» на базі технологій блокчейн та штучного інтелекту для верифікації критеріїв таксономії (принципу *DNSH*) і калькуляції емісії для системи *CBAM*, дозволить вітчизняним експортерам повністю ліквідувати транзакційні та регуляторні обмеження на кордоні. Водночас успіх цієї стратегії та системна реструктуризація українського експорту із сировинної моделі на високотехнологічну й низьковуглецеву критично залежать від превентивного нівелювання супутніх інституційних викликів, зокрема посилення кібербезпеки за Директивою *NIS 2*, подолання цифрового розриву для малого й середнього бізнесу та подолання дефіциту кваліфікованих кадрів на стику IT-технологій та екологічного менеджменту.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі узагальнено теоретичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо поглиблення торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС в сучасних умовах та в майбутньому – повоєнного відновлення. Результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. З'ясовано, що в сучасних умовах глобалізації міжнародна торгівля як провідна складова економічного співробітництва трансформується під впливом екологічних та цифрових стандартів. Регулювання спільного ринку ЄС зміщує акцент із класичних митних тарифів на комплексні нетарифні інструменти контролю.

2. Визначено, що базові принципи міжнародної торгівлі в межах європейської інтеграції вимагають від країн-партнерів повної інституційної та нормативно-правової відповідності технічним регламентам ЄС, що фактично формує нову модель регулювання торговельних потоків на основі суворих стандартів безпеки та якості, прийнятих у Європейському Союзі.

3. Аналіз динаміки двосторонніх відносин підтвердив статус ЄС як головного стратегічного партнера України, проте виявив критичну структурну проблему – збереження вираженої сировинної спрямованості вітчизняного експорту (переважно продукція АПК та чорна металургія).

4. у ході дослідження встановлено, що ключовими бар'єрами на шляху налагодження ефективної співпраці є логістичні та інфраструктурні обмеження на кордоні, невідповідність частини українських товарів технічним вимогам ЄС, а також нові жорсткі кліматичні бар'єри європейського законодавства.

5. У процесі роботи обґрунтовано, що стратегічними векторами поглиблення інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС є технологічна модернізація та екологізація торгівлі. Доведено, що довгострокова конкурентоспроможність експорту залежить від адаптації національного

законодавства до екологічної класифікації та систематизації ЄС та впровадження систем автоматизованого моніторингу вуглецевого сліду.

6. Доведено, що зменшити супутні витрати вітчизняних компаній можна завдяки входженню України до спільного цифрового простору ЄС (зокрема, через орієнтацію на регламент eIDAS) та використанню децентралізованих мереж для відстеження походження сировинної бази. Ефективність такого кроку прямо пов'язана із вчасним усуненням загроз у сфері кіберзахисту (відповідно до критеріїв NIS 2) та подоланням технологічної нерівності серед представників малого й середнього підприємництва.

7. Сформовано практичну бізнес-модель перевірки експорту за принципом «цифрового екологічного сита» на основі блокчейн-рішень. Запропонований механізм дозволяє в онлайн-режимі контролювати шлях компонентів та вираховувати обсяги викидів CO₂ для готових товарів. Це допоможе українським компаніям постачати продукцію на європейські ринки в обхід бюрократичних затримок та успішно виконувати фінансові вимоги регламенту CBAM.

8. Оцінено сукупний позитивний ефект від інтеграції новітніх IT-рішень у практику менеджменту зовнішньоторговельних операцій. З'ясовано, що паралельне застосування хмарних сервісів, розподілених реєстрів та інструментів транскордонної ідентифікації дає потужний поштовх для розвитку: суттєво оптимізує операційні витрати, усуває суб'єктивізм і помилки під час проходження митниці, а також робить українські підприємства більш привабливими для західних донорів, які фінансують екологічні проекти відбудови країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичні огляди НБУ. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 02.03.2026).
2. Білик Р. С., Гаврилюк О. В. Сучасні проблеми залучення інвестиційних ресурсів в економіку України. Регіональна економіка. 2022. № 3(105). С. 106–111.
3. Бредіхіна В.Л., Вертегел Є.П., Куртіш Л.А. Правове забезпечення відновлення природних ресурсів України під час війни та післявоєнний період. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 336–342. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/81>
4. Бугас, Н. В. & Дякович, З. Р. (2016). Концептуальні засади стратегічного управління інноваційною активністю підприємств. Інвестиції: практика та досвід, (20), 67–71. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5211&i=13>
5. Бугас, Н. В., & Гладка, Г. М. (2016). Роль інноваційного фактору в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку регіону. Ефективна економіка, (11). URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5246>
6. Бураковський О. І. Економіка розвитку: зовнішньоекономічна політика України. Київ : Основи, 2020. 368 с.
7. Васильєва С.Д. (2024) Екологічні реформи як основа зеленого відновлення України: Збірник матеріалів конференції: «Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку». URL: <https://jrupp.donnu.edu.ua/article/view/16491> (дата звернення: 08.03.2026).
8. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_264
9. Гужва І.Ю. Міжнародне науково-технічне співробітництво: методи, форми та стратегії. Вісник Донецького національного університету, сер.В: економіка і право, вип. 2, 2009. – с. 85-89.

10. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Державна митна служба України. <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/za-12-misiatsiv-2025-roku-tovaroobig-ukrayini-sklav-1251-mlrd-2598>
12. Дубина М. В., Дергалюк М. О. Особливості цифрової трансформації регіонів України: сучасні реалії, проблеми та шляхи вирішення. *Economic Synergy*. 2023. Вип. 1(7). С. 66–81.
13. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналіт. доп. / С.П. Іванюта, Л.М. Якушенко; за заг. ред. А.Ю. Сменковського. Київ: НІСД, 2022. 95 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>.
14. Європейський Зелений Курс. Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejskazelena-ugoda> (дата звернення: 01.05.2026).
15. Заключний акт і звіт ЮНКТАД від 15.06.1964. Офіційний сайт ЮНКТАД. URL: http://unctad.org/en/Docs/econf46d141vol1_en.pdf. 122 2. Комиссии Организации Объединенных Наций по праву международной торговли.
16. Офіційний сайт ЮНСИТРАЛ. URL: www.uncitral.org/uncitral/ru/index.html. (дата звернення: 03.03.2026).
17. Збитки України від війни 2025 – Ключові факти та деталі. BizMag. URL: <https://bizmag.com.ua/zbytky-ukrayiny-vid-vijny/> (дата звернення: 03.05.2026).
18. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік [Електронний ресурс] / Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. — Київ, 2026. — Режим доступу до ресурсу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/ukrayina-dosyagla-84-vykonannya-ugody-pro-asotsiatsiyu-z-yes-opublikovanyj-zvit-za-2025-rik/> (дата звернення: 03.05.2026).

19. Інвестиційні огляди Ukraine Invest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua> (дата звернення: 03.01.2026).
20. Індекс інвестиційної привабливості України 2023. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/EBA-InvestIndex_-023-UA.pdf (дата звернення: 29.01.2026).
21. Котовський В.С., Москаленко В.Г., Дробчак А.Л. «Зелене» відновлення як шлях післявоєнної відбудови України. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2023. № 7-8 (308-309). С. 26–33. DOI:10.32680/2409-9260-2023-7-8-308-309-26-33
22. Карнаушенко А. С. Економічна суть та форми фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств. Ефективна економіка. 2020. № 4. URL: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7821> (дата звернення: 29.03.2026).
23. Кліматична нейтральність – що це таке і як досягти? InPost. URL: <https://inpost.pl/ua/novynyklimatychna-neytralnist-shcho-tse-take-i-yak-yiyi-dosyahty> (дата звернення: 03.05.2026).
24. Коваль О. Г. Зовнішньоекономічна політика та торговельна дипломатія України. Київ, 2022. 180 с.
25. Комиссии Организации Объединенных Наций по праву международной торговли. Офіційний сайт ЮНСИТРАЛ. URL: www.uncitral.org/uncitral/ru/index.html (дата звернення: 03.03.2026).
26. Концепція адаптації природоохоронного законодавства України до екологічного надбання Європейського Союзу («The EU Environmental Acquis»). URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32271.pdf> (дата звернення: 02.02.2026).
27. Куриляк, В., & Савельєв, Є. (2020). Розвиток співпраці Вишеградської четвірки і України у сфері реальної економіки в контексті Східного партнерства. Економіка і організація управління, (3), 229–242. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.20>
28. Кузик Б., Мніценко І., Свтушенко В. Зовнішньоекономічна політика України: виклики та перспективи. Київ : НІСД, 2020. 352 с.

29. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 29.03.2026).
30. Національна академія наук України. Глобальні трансформації та зовнішньоекономічна політика України. Київ : НІСД, 2021. 245 с.
31. Нечипорук О. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. Економіка та суспільство. 2023. № 54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2714> (дата звернення: 29.07.2025).
32. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. Innovation and Sustainability. 2023. № 1. С. 164–175.
33. Платформа зеленого відновлення України: від декларацій до дій. Екологія. Право. Людина. URL: <https://epl.org.ua/announces/platforma-zelenogo-vidnovlennya-ukrayiny-vid-deklaratsijdo-dij/> (дата звернення: 04.05.2026).
34. Повідомлення про оприлюднення проєкту Закону України «Про засади зеленого відновлення України». Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-proyektu-zakonu-ukrayiny-prozasady-zelenogo-vidnovlennya-ukrayiny/> (дата звернення: 02.05.2026).
35. Посібник «Зелене відновлення українських громад» / авт. кол.: О. Кондратюк, Н. Лушнікова, М. Голюк, О. Лящук. Екоclub. Рівне, 2023. 36 с. URL: https://vidnova.info/wp-content/uploads/2023/01/green_recovery-1-ecoclub.pdf (дата звернення: 04.04.2026).
36. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 29.03.2026).
37. Світове господарство/ Савчук І.Г. // Словник суспільної географії. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://geohub.org.ua/node/4958> (дата звернення: 03.05.2026).

38. Степічєва О. (2024). Розвиток торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС в умовах неопротекціонізму. *Економіка та суспільство*, (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-9>

39. Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу в умовах дії Угоди про асоціацію... Київ, 2021. URL: <http://cmd-ua.org/> (дата звернення: 21.05.2026).

40. Тохтамиш Т.О., Мірошніченко Я.М. Торговельно-економічне співробітництво України з країнами ЄС. «Молодий вчений». № 4 (56). квітень, 2018 р. URL: <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4873> (дата звернення: 21.03.2026).

41. Шляхи солідарності Україна-ЄС – Інтеграція залізничної системи України до транспортної системи ЄС (Connecting Europe Facility 2023). URL: <https://dream.gov.ua/ua/pip-pipeline/DREAM-UA-140824-EBDAE57A> (дата звернення: 21.02.2026).

42. Юрчишин В.В. Проблеми і перспективи посткризового відновлення: глобальна економіка та Україна : монографія /В.В. Юрчишин. – К. : Заповіт, 2012. – 228 с.

43. Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj/eng (дата звернення: 02.05.2026).

44. Consolidated text: Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2139 of 4 June 2021 supplementing Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council by establishing the technical screening criteria for determining the conditions under which an economic activity qualifies as contributing substantially to climate change mitigation or climate change adaptation and for determining whether that economic activity causes no significant harm to any of the other environmental objectives. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2021/2139/2025-01-08/eng (дата звернення: 02.05.2026).

45. Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2178 of 6 July 2021 supplementing Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council by specifying the content and presentation of information to be disclosed by undertakings subject to Articles 19a or 29a of Directive 2013/34/EU concerning environmentally sustainable economic activities, and specifying the methodology to comply with that disclosure obligation. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2021/2178/oj/eng (дата звернення: 02.05.2026).

46. Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj/eng (дата звернення: 02.05.2026).

47. Directive 2003/87/EC establishing a system for greenhouse gas emission allowance trading within the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/euemissions-trading-system.html> (дата звернення: 02.05.2026).

48. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng> (дата звернення: 02.04.2026).

49. Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2859. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj/eng> (дата звернення: 02.05.2026).

50. Derriennic J.-P. Esquisse de problématique pour une sociologie des relations internationales. Grenoble : Presses Universitaires de Grenoble, 1977. 151 p.

51. European Commission: Priority Action Plan 2025-2026. Дорожня карта для повного включення України до Спільного ринку ЄС (Single Market).

52. Feenstra R. C., Taylor A. M. International Trade. 2nd ed. Worth Publishers, 2010. 396 p.

53. Global Trade Alert. URL: <https://www.globaltradealert.org/> (дата звернення: 02.04.2026).

54. Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability-related disclosures in the financial services sector. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj/eng> (дата звернення: 02.05.2026).

55. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng> (дата звернення: 07.05.2026).

56. Regulation (EU) 2023/956 establishing a Carbon Border Adjustment Mechanism. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/carbon-border-adjustment-mechanism.html> (дата звернення: 02.05.2026).

57. UNCTAD Stat. Merchandise trade matrix, annual. (Last updated 24 Apr. 2026). Державна служба статистики України. URL: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/> (дата звернення: 02.04.2026).

58. UNCTAD Stat. Merchandise trade matrix, annual. (Last updated 24 Oct. 2023).

59. WTO. https://www.wto.org/english/thewto_e/history_e/history_e.htm

60. World Integrated Trade Solutions. Trade Data: Advanced Query (UN COMTRADE). URL: <https://wits.worldbank.org/Default.aspx> (дата звернення: 02.04.2026).

61. Intra and Extra-EU trade by Member State and by product group (ext_lt_intratrd) : online database / Eurostat. URL: europa.eu (дата звернення: 04.05.2026)



ДОДАТКИ

**АВТОРСЬКА РЕДАКЦІЯ ПРОЄКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО
ЗАСАДИ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»**

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Мета Закону

1. Метою цього Закону є правове та економічне забезпечення екологічно сталого, кліматично нейтрального та соціально відповідального відновлення України після наслідків збройної агресії.

2. Закон спрямований на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС та усунення екологічних бар'єрів у міжнародній торгівлі.

Стаття 2. Предмет регулювання та сфера застосування

1. Предметом регулювання є суспільні відносини у сфері формування, реалізації та моніторингу політики зеленого відновлення об'єктів промислової, критичної та соціальної інфраструктури.

2. Закон забезпечує гармонізацію національного законодавства з правовим доробком Європейського Союзу (*acquis communautaire*), зокрема в межах Глави 27 «Довкілля та зміна клімату» та вимог Європейського зеленого курсу (*European Green Deal*).

Стаття 3. Визначення основних термінів

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:
зелене відновлення (Green Recovery) – модель повоєнної відбудови, що поєднує модернізацію інфраструктури із впровадженням низьковуглецевих, енергоефективних та чистих технологій;

кліматична нейтральність – стан економіки, за якого обсяги антропогенних викидів парникових газів не перевищують рівень їх поглинання;

принцип «не завдай значної шкоди» (Do No Significant Harm — DNSH) — обов'язковий європейський критерій, згідно з яким інвестиційна діяльність не повинна погіршувати стан довкілля за жодним із визначених екологічних напрямів;

державна екологічна таксономія – уніфікована система класифікації, яка визначає критерії екологічної сталості видів економічної діяльності;

грінвошинг (greenwashing) – маніпулятивна практика безпідставного формування екологічно відповідального іміджу суб'єкта господарювання без реальних природоохоронних підстав;

механізм прикордонного вуглецевого коригування (СВАМ) – інструмент ЄС щодо регулювання торгівлі з урахуванням вуглецевого сліду імпортованої продукції.

РОЗДІЛ II. ПРИНЦИПИ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Стаття 4. Базові принципи відновлення

1. Державна політика у сфері зеленого відновлення базується на таких принципах:

принцип «відбудувати краще, ніж було» (Build Back Better) — відмова від застарілих технологічних зразків на користь інноваційних та енергоефективних рішень;

принцип обов'язкової відповідності євроінтеграційним критеріям — синхронізація інвестиційних програм із вимогами європейського ринку для усунення тарифних бар'єрів;

принцип екологічної децентралізації — пріоритет розвитку локальних і життєстійких систем (зокрема об'єктів розподіленої відновлюваної енергетики);

принцип прозорості та антикорупційної верифікації — відкритий доступ до екологічних індикаторів та аудитів проєктів.

РОЗДІЛ III. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ

Стаття 5. Національна рада з питань зеленого відновлення та торгівлі

1. Координацію між екологічною, фінансовою та зовнішньоторговельною політикою держави здійснює Національна рада з питань зеленого відновлення та торгівлі (далі – Національна рада) при Кабінеті Міністрів України

2. До повноважень Нацради належать: затвердження технічних скринінгових критеріїв; координація адаптації експортерів до вимог СВАМ; верифікація нефінансової звітності підприємств для допуску до європейських ланцюгів постачання; моніторинг коштів у межах програми *Ukraine Facility*.

Стаття 6. Інтеграція бізнесу в європейські торговельні зв'язки

1. Держава стимулює упровадження на підприємствах стандартів Директиви ЄС щодо звітності про корпоративний сталий розвиток (CSRD) та Директиви про належну перевірку корпоративної стійкості (CSDDD).

2. Наявність верифікованого ESG-звіту є обов'язковою умовою для отримання суб'єктами господарювання міжнародного фінансування та державних замовлень на відбудову.

РОЗДІЛ IV. СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНИХ ІНДИКАТОРІВ ТА ТАКСОНОМІЇ

Стаття 7. Державна екологічна таксономія

1. Державна екологічна таксономія розробляється на основі Регламенту ЄС 2020/852 та встановлює умови пільгового фінансування проєктів.

2. Кожен проєкт оцінюється на відповідність шести екологічним цілям ЄС (клімат, вода, циркулярність, захист від забруднення, біорізноманіття) та критерію DNSH.

Стаття 8. Класифікація та застосування екологічних індикаторів

1. Екологічні індикатори є інструментом математичного контролю відповідності відбудови встановленим стандартам і поділяються на п'ять груп:

1. *Чинники кліматичної нейтральності*: баланс викидів CO₂ (для оцінки ризиків СВАМ), частка відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), індекс енергоефективності.

2. *Індикатори циркулярної економіки*: рівень повторного використання відходів руйнувань, індекс рециклінгу, коефіцієнт екодизайну.

3. *Індикатори якості довкілля*: рівень концентрації шкідливих речовин (PM_{2.5}, NO_x, CO₂), індекси якості води та збереження біорізноманіття.

4. *Індикатори торговельної та екологічної інтеграції*: відповідність процедурам ОВД і СЕО, індекс інформаційної прозорості (внесення даних до відкритих реєстрів).

5. *Індикатори відповідності Цілям сталого розвитку ООН*.

2. Методика розрахунку індикаторів затверджується Кабінетом Міністрів України і є обов'язковою для оцінки проєктів до моменту виділення коштів.

РОЗДІЛ V. ФІНАНСУВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 9. Залучення зеленого капіталу та захист від грінвошингу

1. Держава створює умови для випуску «зелених» облігацій та пільгового кредитування підприємств, що модернізуються за стандартами ЄС.

2. Виявлення фактів грінвошингу є підставою для негайного припинення фінансування, скасування податкових пільг та внесення компанії до Реєстру недоброчесних суб'єктів.

Стаття 10. Інструменти державної підтримки експортерів

1. Держава впроваджує податкові та кредитні стимули для підприємств, які знижують свій вуглецевий слід до рівнів, що звільняють їх від сплати мита СВМ.

2. Імпорт обладнання для декарбонізації промисловості та очисних споруд звільняється від сплати ввізного мита та ПДВ.

РОЗДІЛ VI. КОНТРОЛЬ, МОНІТОРИНГ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Стаття 11. Цифровий екологічний моніторинг

1. Дані про значення індикаторів реалізованих проєктів вносяться до Інтегрованої державної системи моніторингу з відкритим інтерфейсом для міжнародних донорів та органів ЄС.

Стаття 12. Контроль за реалізацією заходів зеленого відновлення

1. Контроль здійснюється Держекоінспекцією, Національною радою та незалежними акредитованими аудиторамі на етапах проєктування, будівництва та введення об'єктів в експлуатацію.

2. Недотримання затверджених індикаторів є підставою для припинення фінансових траншей та вимоги повернення наданих грантів.

Стаття 13. Відповідальність та принцип «забруднювач платить»

1. Суб'єкти господарювання несуть адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність за фальсифікацію ESG-звітності, грінвошинг та порушення екологічних нормативів.

2. Стягнені кошти спрямовуються виключно на цільове фінансування екологічних програм місцевих громад.

РОЗДІЛ VII. ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набуває чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк забезпечити розробку підзаконних актів, запуск системи державної таксономії та узгодження процедур контролю з урахуванням європейського регламенту СВМ.

3. На період дії воєнного стану та протягом п'яти років після його скасування встановити пріоритетне підключення до інженерних мереж для інвестиційних проєктів, які пройшли повну сертифікацію відповідно до державної екологічної таксономії.